

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Тетяна КОСОВА

«___» «червня» 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

**ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ОС «БАКАЛАВР»**

Тема: «Облік і аналіз виробництва і реалізації готової продукції»

Виконав(ла): Анастасія БАБЕНКО

Керівник: доктор філософії Євген НЕСЕНЮК

Консультанти з окремих розділів пояснювальної записки:

перший розділ - доктор філософії, доцент Євген НЕСЕНЮК

другий розділ - доктор філософії, доцент Євген НЕСЕНЮК

Нормоконтролер: старший викладач Наталія ЗАДЕРАКА

Київ 2024

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та бізнес-адміністрування
Кафедра фінансів, обліку та оподаткування
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри

Тетяна КОСОВА

«13» травня 2024 р.

ЗАВДАННЯ
на виконання кваліфікаційної роботи

здобувача вищої освіти БАБЕНКО Анастасії Миколаївні
(прізвище, ім'я у родовому відмінку)

1. Тема кваліфікаційної роботи «Облік і аналіз виробництва і реалізації готової продукції» затверджена наказом ректора від .04.2024 № /ст.

2. Термін виконання роботи: з 13.05.2024 до 16.06.2024.

3. Вихідні дані до роботи: нормативно-правова база, дані Державної служби статистики України, Національного підприємства України, дані обліково-інформаційної системи підприємства, фінансова, податкова, статистична звітність підприємства.

4. Зміст пояснювальної записки:

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Сутність виробництва і реалізації готової продукції як об'єкт обліку і аналізу

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку і аналізу готової продукції на підприємстві

1.3. Організація та задачі обліку і аналізу готової продукції в умовах ТОВ «Пирятинський сирзавод».

Висновки до розділу 1

РОЗДІЛ 2. ОБЛІК І АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ТОВ «Пирятинський сирзавод»

2.1. Документальне оформлення та облік операцій із готовою продукцією на підприємстві

2.2. Відображення операцій із готовою продукцією у фінансовій і податковій звітності підприємства

2.3. Аналіз виробництва і реалізації готової продукції та напрями удосконалення обліково-інформаційної системи підприємства

Висновки до розділу 2

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу:

ЛИСТ 1. Сутність виробництва і реалізації готової продукції як об'єкт обліку і аналізу. ЛИСТ 2. Нормативно-правове регулювання обліку і аналізу готової продукції на підприємстві. ЛИСТ 3. Організація та задачі обліку і аналізу готової продукції. ЛИСТ 4. Документальне оформлення та облік операцій із готовою продукцією на підприємстві. ЛИСТ. 5. Відображення операцій із готовою продукцією у фінансовій і податковій звітності підприємства. ЛИСТ. 6. Аналіз виробництва і реалізації готової продукції та напрями удосконалення обліково-інформаційної системи підприємства.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1	Написання першого розділу кваліфікаційної роботи та надання його керівнику	13.05.2024 – 21.05.2024	
2	Написання та оформлення матеріалів другого розділу кваліфікаційної роботи і надання його керівнику	22.05.2024 – 31.05.2024	
3	1. Узгодження кваліфікаційної роботи з науковим керівником. 2. Проходження нормоконтролю та перевірку на академічну доброчесність. 3. Отримання рецензії та відгуку на кваліфікаційну роботу. 4. Підготовка виступу.	01.06.2024 – 04.06.2024	
4	1. Переpletення кваліфікаційної роботи, підготовка презентації та доповіді 2. Подання кваліфікаційної роботи та супровідних документів секретарю ДЕК	05.06.2024 06.06.2024	

7. Консультанти з окремих розділів

РОЗДІЛ	КОНСУЛЬТАНТ (посада, прізвище, ім'я, по батькові)	ПІДПИС, ДАТА	
		ЗАВДАННЯ ВИДАВ	ЗАВДАННЯ ПРИЙНЯВ
РОЗДІЛ 1	доктор філософії Євген НЕСЕНЮК		
РОЗДІЛ 2	доктор філософії Євген НЕСЕНЮК		

8. Дата видачі завдання: «13» травня 2024 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Євген НЕСЕНЮК

(підпис керівника)

Завдання прийняв до виконання _____ Анастасія БАБЕНКО

(підпис здобувача)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Облік і аналіз виробництва і реалізації готової продукції»: 71 стор., 6 рис., 13 табл., 49 літературних джерела.

Мета кваліфікаційної роботи: удосконалення теоретико-практичних засад обліку і аналізу виробництва і реалізації готової продукції.

Об'єкт дослідження – процес організаційного та методичного забезпечення обліку і аналізу виробництва і реалізації готової продукції.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів обліку і аналізу виробництва і реалізації готової продукції ТОВ «Пирятинський сирзавод».

Методи дослідження: порівняння, класифікація, деталізація та ідентифікація, таблиці та графіки, нормативний, економіко-математичного моделювання, факторного і коефіцієнтного аналізу.

Результати кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати під час проводки наукових досліджень та в практичній діяльності виробничих підприємств.

ОБЛІК, АНАЛІЗ, ГОТОВА ПРОДУКЦІЯ, ПІДПРИЄМСТВО, СИНТЕТИЧНИЙ, АНАЛІТИЧНИЙ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ГП – готова продукція

ЗНВ - залишки незавершеного виробництва

МСБО – міжнародні стандарти бухгалтерського обліку

МСФЗ – міжнародні стандарти фінансової звітності

МФУ – Міністерство фінансів України

Н(П)СБО – національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку

НБУ - Національний банк України

ПДВ – податок на додану вартість

ТМЦ – товарно-матеріальні цінності

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ	10
1.1. Сутність виробництва і реалізації готової продукції як об’єкт обліку і аналізу.....	10
1.2. Нормативно-правове регулювання обліку і аналізу готової продукції на підприємстві	19
1.3. Організація та задачі обліку і аналізу готової продукції в умовах ТОВ «Пирятинський сирзавод».....	26
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК І АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ТОВ «Пирятинський сирзавод».....	34
2.1. Документальне оформлення та облік операцій із готовою продукцією на підприємстві	34
2.2. Відображення операцій із готовою продукцією у фінансовій і податковій звітності підприємства	45
2.3. Аналіз виробництва і реалізації готової продукції та напрями удосконалення обліково-інформаційної системи підприємства	53
Висновки до розділу 2.....	59
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Актуальність проблеми. Облік і аналіз виробництва і реалізації готової продукції є важливою складовою управління підприємств будь яких видів економічної діяльності та форм власності. Ефективний та добре організований процес виробництва готової продукції є запорукою успішної діяльності підприємства. Облік і аналіз виробництва готової продукції сприятиме задоволенню підприємством попиту на ринку, забезпечуючи клієнтів та споживачів необхідними товарами або послугами. Готова продукція є джерелом прибутку для підприємства. Чим більше продукції виробляється і реалізується, тим більше можливість заробити прибутку. Ефективне виробництво готової продукції сприяє стабільності та зростанню, що дозволяє підприємству займати міцніші конкурентні позиції на ринку та розвиватися в майбутньому. Процес виробництва дозволяє контролювати якість продукції на кожному його етапі на предмет відповідності стандартам та вимогам споживачів. Постійний аналіз та оптимізація виробничих процесів дозволяє підприємству підвищувати ефективність виробництва, знижувати витрати та підвищувати конкурентоспроможність. Процес виробництва стимулює розвиток інновацій та впровадження нових технологій, що може призвести до створення нових продуктів або покращення існуючих.

Процес реалізації готової продукції є критично важливим етапом у діяльності будь-якого підприємства з виробництва. Його завершення визначається результатами господарювання та ефективністю виробництва через декілька ключових аспектів:

- успішна реалізація готової продукції відображається у фінансових показниках підприємства, зокрема в доходах від продажу, прибутку та рентабельності, які визначають ефективність використання ресурсів та здатність підприємства генерувати прибуток;

- успішна реалізація готової продукції вказує на те, що підприємство відповідає потребам та очікуванням своїх клієнтів. У свою чергу задоволені клієнти сприяють підтримці та розвитку бізнесу шляхом повторних покупок та позитивних рекомендацій;

- процес реалізації готової продукції дає можливість підприємству оцінити ефективність своїх виробничих процесів. Аналіз результатів продажів дозволяє виявити можливість для оптимізації виробництва, підвищення продуктивності та зниження витрат;

- результати реалізації готової продукції надають підприємству інформацію для стратегічного планування та прийняття рішень на майбутнє. Це дозволяє підприємству адаптуватися до змін на ринку та вдосконалювати свою стратегію розвитку.

Актуальність пошуку шляхів адаптації організації та методики обліку і аналізу виробництва і реалізації готової продукції підприємств до сучасних умов зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи, її мету і завдання.

Мета кваліфікаційної роботи – удосконалення теоретико-практичних засад обліку і аналізу виробництва і реалізації готової продукції.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність постановки наступних *завдань*:

визначити сутність виробництва і реалізації готової продукції як об'єктів обліку і аналізу;

провести критичну оцінку нормативно-правового регулювання обліку і аналізу виробництва і реалізації готової продукції;

узагальнити організацію та задачі обліку і аналізу виробництва і реалізації готової продукції в умовах ТОВ «Пирятинський сирзавод»;

охарактеризувати документальне оформлення операцій та облік виробництва і реалізації готової продукції;

розкрити відображення операцій із готовою продукцією у фінансовій і податковій звітності підприємства;

провести аналіз виробництва і реалізації готової продукції та

обґрунтувати напрями удосконалення обліково-інформаційної системи військової частини.

Об'єкт дослідження – процес організаційного та методичного забезпечення обліку і аналізу виробництва і реалізації готової продукції.

Предмет дослідження – сукупність теоретико-методичних та науково-практичних аспектів обліку і аналізу діяльності ТОВ «Пирятинський сирзавод».

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження використані наступні загальнонаукові і спеціальні методи: порівняння, класифікація, деталізація та ідентифікація, таблиці та графіки, нормативний, економіко-математичного моделювання, факторного і коефіцієнтного аналізу.

Інформаційною базою дослідження є законодавчо-нормативні акти, наукові публікації вітчизняних вчених у фахових виданнях, академічні видання, монографії, матеріали наукових конференцій, інтернет-ресурси, матеріали фінансової звітності, облікові реєстри та первинні документи ТОВ «Пирятинський сирзавод».

Практичне значення одержаних результатів. Результати кваліфікаційної роботи у частині удосконалення організації та методики обліку та аналізу на виробничих підприємствах.

Структура, зміст та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст кваліфікаційної роботи розміщено на 71 сторінках друкованого тексту, у тому числі 13 таблиць, 4 додатка на 33 сторінках. Список використаних літературних джерел налічує 49 найменувань і подано на 6 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Сутність виробництва і реалізації готової продукції як об'єкт обліку і аналізу

Організація обліку готової продукції (ГП) підприємства підпорядкована вимогам НП(С)БО 9 «Запаси». ГП належить до категорії запасів і охоплює конкретні вироби, які пройшли всі етапи технологічної обробки, відповідають стандартам або технічним умовам, затвердженим відділом технічного контролю, та передані на склад або безпосередньо покупцеві. При організації обліку ГП важливо враховувати наступні чинники:

- організаційна структура підприємства, оскільки впорядкування обліку ГП має відповідати структурі підприємства, забезпечуючи зручний доступ до інформації про запаси для управлінських потреб;

- облік ГП повинен відображати виробничі процеси, включаючи постачання сировини, виробництво, зберігання та збут готової продукції;

- необхідно забезпечити відповідність якості готової продукції вимогам стандартів якості та технічних умов;

- вимоги ефективного управління запасами, які полягають в оптимізації їх рівня для забезпечення безперервного виробництва та мінімізації затрат на їх утримання;

- облік ГП має відображати вартість запасів у фінансовій звітності згідно з вимогами бухгалтерських стандартів;

- необхідно дотримуватися вимог податкового законодавства щодо обліку та звітності про запаси;

- облік ГП має забезпечувати можливість аналізу оборотності запасів та ефективності управління ними.

Організація обліку готової продукції (ГП) включає в себе різноманітні аспекти, які можна класифікувати за різними характеристиками. Перша – форма, готовність, технологічна складність готової продукції (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Вплив форми, готовності, технологічної складності готової продукції на організацію її обліку

Характеристика	Ознака	Зміст
Форма	уречевлена	готові вироби або послуги, які можуть бути описані або ідентифіковані конкретною назвою або характеристикою.
	результати виконаних робіт чи наданих послуг	продукція, що виникає в результаті виконання робіт або надання послуг, таких як ремонтні або консультаційні послуги
Ступінь готовності	готова	готові до продажу або використання продукти
	напівфабрикати	проміжні продукти, які потребують подальшої обробки для отримання готової продукції
	незавершене виробництво	продукти, які перебувають у процесі виробництва та ще не досягли стану готовності
Технологічна складність	проста	продукти, які виготовляються за простими технологіями без значних складнощів або високотехнологічного обладнання.
	складна	продукти, які вимагають використання спеціалізованого обладнання або висококваліфікованої праці.

Джерело: власна розробка

Зазначені у табл. 1.1 характеристики допомагають управлінцям та бухгалтерам класифікувати та керувати ГП відповідно до її особливостей та вимог виробництва.

НП(С)БО 16 «Витрати» встановлює принципи обліку та відображення витрат у фінансовій звітності підприємства. Операційний цикл підприємства включає етапи формування собівартості реалізованої продукції та виробничої собівартості продукції, опис яких наведено у табл. 1.2.

Враховуючи ці етапи, підприємство може визначити собівартість своєї продукції, яка відображається в фінансовій звітності та використовується для управління виробничими процесами та ціноутворенням.

Таблиця 1.2

**Опис етапів формування витрат на виробництво і реалізацію
готової продукції відповідно до НП(С)БО 16**

Етап	Стаття витрат	Зміст витрат
Формування виробничої собівартості продукції	сировина та матеріали	витрати на закупівлю сировини та матеріалів, які використовуються у виробництві
	оплата праці	витрати на оплату праці працівників, зайнятих у виробництві
	витрати на енергію та комунікації	витрати на електроенергію, газ, воду та інші комунальні послуги, споживані у виробництві
	амортизація	розподіл витрат на знос основних засобів, що використовуються у виробництві
	інші виробничі витрати	витрати, пов'язані з виробництвом, але не включені до вищезазначених категорій
Формування собівартості реалізованої продукції	витрати на виробництво	сума всіх виробничих витрат, понесених підприємством для виробництва продукції
	загальновиробничі витрати	включають витрати, які не можуть бути прямо віднесені до конкретного виробництва, такі як адміністративні витрати, витрати на управління та інші загальновиробничі витрати.

Джерело: власна розробка

Методи оцінки готової продукції (ГП) при її реалізації визначаються в обліковій політиці підприємства і можуть включати два основних підходи:

- первісна вартість - ГП оцінюється за вартістю, яка включає в себе витрати, що понесені на виробництво цієї продукції (вартість сировини, праці, витрати на енергію, амортизацію та інші виробничі витрати). Первісна вартість ГП відображається за дебетом рахунку 901 «Собівартість реалізації ГП»;

- оцінка за домовленістю сторін (принцип ринкової вартості) - оцінка ГП за ціною, досягнутою в результаті домовленості між продавцем і покупцем на момент реалізації. Вона може бути вищою або нижчою за первісну вартість ГП, залежно від умов угоди. Дохід від реалізації ГП за цим методом відображається за кредитом рахунку 701 «Дохід від реалізації ГП».

Обсяг продукції на промислових підприємствах може бути визначений за допомогою різних показників, включаючи товарну, валову і чисту продукцію, а саме:

- товарна продукція - це сукупний обсяг продукції, який випускається підприємством і є готовим до продажу. Включає в себе вироби, які відповідають вимогам якості та готові бути передані споживачеві. Товарна продукція вимірюється за її ринковою вартістю;

- валова продукція - це сукупний обсяг продукції, який включає в себе всі витрати на виробництво, включаючи вартість витрачених сировини, матеріалів, оплату праці, амортизацію, витрати на енергію та інші виробничі витрати. Валова продукція дозволяє оцінити обсяг виробництва без врахування витрат на виробництво;

- чиста продукція - це сукупний обсяг продукції, який вираховується з валової продукції вартістю споживаної сировини, матеріалів та інших витрат, які не ввійшли до складу готової продукції. Чиста продукція відображає реальний приріст вартості на підприємстві після врахування всіх витрат на виробництво.

Показники валової і товарної продукції на промислових підприємствах пов'язані між собою через ряд факторів, включаючи залишки незавершеного виробництва та вартість сировини, матеріалів і готової продукції (ГП), а саме:

- ЗНВ відображають невикористані ресурси, які вже були витрачені на виробництво, але ще не були перетворені на готову продукцію. Підрахунок валової продукції включає в себе розрахунок вартості цих залишків, оскільки вони представляють собою частину виробничих витрат.

- валова продукція включає в себе вартість використаних сировини та матеріалів, які були спожиті під час виробництва і відображається у загальній вартості виробництва;

- вартість ГП включається до валової продукції як готова до продажу або використання продукція. Вона може бути підрахована на основі витрат на виробництво, включаючи витрати на сировину, матеріали, оплату праці та інші виробничі витрати.

Процес реалізації готової продукції може мати різні трактування

залежно від контексту та особливостей підприємства (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Трактування процесу реалізації готової продукції

Контекст трактування	Зміст трактування
Етап виробничого циклу	процес реалізації готової продукції вважається останнім етапом виробничого циклу. Це означає продаж готової продукції після її виробництва та готовності до відправлення споживачам.
Бізнес-контекст	процес реалізації готової продукції може розглядатися як процес управління продажами, включаючи такі аспекти, як маркетинг, реклама, продаж та обслуговування клієнтів.
Етап управління запасами	реалізація готової продукції як процес управління запасами на складі підприємства, включаючи відправку, приймання та контроль за залишками
Етап управління відносинами з клієнтами	процес реалізації готової продукції може бути спрямований також на створення та підтримку стосунків з клієнтами, зокрема, шляхом надання після-продажного обслуговування та задоволення потреб клієнтів.

Джерело: власна розробка

Отже, трактування процесу реалізації готової продукції може бути різноманітним і визначатися конкретними потребами та цілями підприємства. Етап реалізації є фінальним в господарському циклі, на якому готова продукція, виконані роботи або надані послуги підприємства продаються або передаються споживачам. Цей етап ділиться на кілька ключових процесів:

- готова продукція або послуги продаються споживачам або іншим організаціям. Він може включати різні методи, включаючи продаж через роздрібну торгівлю, оптових покупців або відділ продажів компанії;

- відправка та доставка споживачам або оптовим покупцям через різні канали доставки, такі як автотранспорт, залізничний транспорт, морський транспорт або повітряний транспорт;

- фінансові транзакції, включаючи отримання платежів від клієнтів та внесення платежів поставникам або іншим контрагентам;

- визначення результатів фінансової діяльності підприємства через розрахунок прибутку чи збитків, які виникають від реалізації готової

продукції або наданих послуг.

Процес реалізації продукції або послуг включає наступні етапи:

- продаж продукції або послуг споживачам або клієнтам через різні методи продажу, такі як роздрібна торгівля, оптові угоди тощо;
- передача продукції або послуг споживачам через укладення угод про купівлю-продаж, договорів доставки тощо;
- оплата продукції або послуг споживачами готівкою, переказом, кредитними картками або іншими методами оплати;
- виявлення фінансового результату після завершення угоди і отримання оплати підприємством (прибуток, який виникає від продажу продукції або послуг, або збиток, який може виникнути в разі виникнення витрат, перевищення запасів або інших факторів).

Процес реалізації активів є частиною стратегічного управління ними. Основними етапами цього процесу є такі:

- підприємство визначає активи (нерухомість, обладнання, транспортні засоби, запаси або інші види майна), які можуть бути продані з метою отримання прибутку або з метою відтворення використаних ресурсів;
- розробка стратегій маркетингу та продажу для залучення потенційних покупців шляхом проведення рекламних кампаній, переговорів із потенційними покупцями або використанням посередників;
- управління процесом продажу, включаючи переговори з покупцями, оформлення угоди про купівлю-продаж, оцінку активів та інші аспекти, пов'язані з трансакцією;
- використання прибутку від продажу активів може використовуватися для різних цілей, таких як погашення боргів, інвестицій в розвиток бізнесу, виплати дивідендів акціонерам;
- успішна реалізація активів допомагає задовольнити потреби різних стейкхолдерів, таких як власники, інвестори, кредитори, працівники та інші зацікавлені сторони.

Кінцевими результатами діяльності підприємства, який може бути

визначений через його взаємодію зі споживачами та вплив на ринок, є такі:

- задоволення потреб споживачів - визначення того, наскільки успішно підприємство задовольняє потреби своїх клієнтів або споживачів. Це включає в себе якість продукції або послуг, їхню доступність, цінову політику та інші фактори тощо;

- участь в ринковій конкуренції як здатність привертати клієнтів, забезпечувати інновації, реагувати на зміни вимог ринку та вести успішну конкурентну боротьбу;

- фінансовий результат, який відображається у фінансовому стані підприємства у категоріях прибутку, обсягів продаж, рентабельності та інших фінансових показників, які визначають ефективність його діяльності;

- стійкість на ринку через здатність пристосовуватися до змін та виживати в умовах конкуренції з орієнтацією на кінцевий результат, який включає в себе здатність до довгострокового і стійкого розвитку.

У бухгалтерському обліку процес реалізації ГП відображається через сукупність операцій, пов'язаних із її збутом іншим підприємствам і організаціям. Він має такі складові:

- облік продажів шляхом їх реєстрації, включення записів про обсяги проданих одиниць ГП, їхньої ціни і обсягів виручки, отриманої від продажу, до первинних документів;

- виручка від реалізації ГП відображається у фінансовій звітності підприємства як складова частина доходів. Їй відповідають витрати на виробництво: собівартість продукції, а також витрати на збут та рекламу;

- підприємство також має враховувати податки та збори, пов'язані з реалізацією ГП, такі як ПДВ чи податок на прибуток;

- процес реалізації ГП також включає управління запасами, що може бути відображено в бухгалтерському обліку через облік оборотних коштів та інвентаризації;

Процес реалізації готової продукції (ГП) можна розділити на наступні етапи:

- перший - передача ГП від виробника покупцеві, який включає в себе операції, пов'язані з упаковкою, маркуванням та доставкою товару до місця призначення;

- другий - проведення розрахунків, коли покупець розраховується з виробником за придбану продукцію згідно з умовами договору шляхом оплати готівкою, переказів, використання банківських карт або будь-яких інших методів оплати, передбачених угодою між сторонами.

Оцінка ГП має різні підходи для виробника і покупця. Для виробника оцінка ГП базується на виробничій собівартості, яка включає в себе всі витрати, пов'язані з виробництвом продукції, такі як витрати на сировину, працю, енергію, амортизацію, а також накладні витрати. Для покупця вартість ГП визначається ціною реалізації, тобто тим, за скільки товар був придбаний. Ціна реалізації може включати різні складові, такі як витрати на доставку, податки, маржу торговця тощо.

У ринкових умовах ціна на ГП встановлюється на основі взаємодії між попитом та пропозицією, а також на підставі угод між підприємствами, які можуть укладатися на основі домовленості між сторонами або в результаті аукціонів, торгів тощо. В цілому, вільна цінова політика дозволяє ринку визначати оптимальну ціну для ГП, забезпечуючи ефективність і конкурентоспроможність.

Загальновиробничі витрати, такі як витрати на управління, адміністративні витрати, витрати на загальне утримання, часто не можуть бути однозначно віднесені до конкретної продукції, але вони впливають на виробництво всіх видів продукції в цілому.

Розподіл загальновиробничих витрат у складі собівартості готової продукції (ГП) є одним із актуальних питань обліку, особливо через протиріччя між вимогами Податкового кодексу та НП(С)БО 16 «Витрати». У Податковому кодексі встановлені певні правила щодо визначення прибутку та оподаткування, які вимагають особливого підходу до розподілу витрат. Однак, в рамках НП(С)БО 16, загальновиробничі витрати мають бути

розподілені між усіма видами продукції, щоб відображати їхній вплив на собівартість кожного виду продукції, зокрема і на собівартість ГП.

Для ведення управлінського обліку готової продукції необхідно:

- визначити номенклатуру витрат для планування й обліку конкретного цеху, ділянки, які є специфічними для них - витрати на сировину, оплату праці робітників цеху, енергопостачання, обслуговування обладнання тощо;

- розробити методику підрахунку й оцінки залишків незавершеного виробництва для визначення реальних витрати, які вже були зроблені на виробництво продукції, але ще не були закінчені;

- установити порядок обліку доходів і витрат для визначення фінансових результатів діяльності підприємства, прибутку за різними напрямками виробництва, аналізу ефективності виробництва та прийняття управлінських рішень для покращення продуктивності.

НП(С)БО не передбачено розрахунку повної фактичної собівартості продукції. Це відбувається з урахуванням принципу обережності бухгалтерського обліку, який забороняє завищувати активи і прибуток підприємства. У бухгалтерському обліку виробнича собівартість ГП відображається як складова частина вартості, однак адміністративні, інші витрати та витрати на збут не включаються безпосередньо до собівартості окремих видів продукції. Замість цього, вони відносяться безпосередньо на фінансовий результат підприємства.

Наднормативні витрати на виробництво, які не передбачені нормами, також не включаються до собівартості ГП і не розподіляються за видами продукції. Це, з одного боку, забезпечує достовірність даних обліку, але, з іншого боку, може знизити цінність даних для економічної роботи й аналізу собівартості продукції, оскільки не всі витрати відображаються у складі собівартості. Однак це дозволяє уникнути завищення собівартості продукції та забезпечити адекватний управлінський облік на підприємстві.

Так, удосконалення бухгалтерського обліку собівартості готової продукції (ГП) дійсно потребує аналізу альтернативних напрямків облікової

політики та обґрунтування оптимальних рішень відповідно до МСФЗ (Міжнародних стандартів фінансової звітності).

1.2. Нормативно-правове регулювання обліку і аналізу готової продукції на підприємстві

Формування єдиної законодавчо-нормативної бази для обліку виробництва і реалізації ГП має велике значення для реформування обліку в Україні і передбачає вирішення таких завдань: адаптація до міжнародних вимог, гармонізація та стандартизація, ефективність і прозорість, модернізація системи бухгалтерського обліку. Інтеграція української системи обліку з міжнародними стандартами дозволить підприємствам вільно працювати на міжнародних ринках, полегшить залучення іноземних інвестицій та підвищить довіру до фінансової звітності. Стандартизація бухгалтерського обліку зробить його більш зрозумілим та послідовним для всіх учасників ринку, сприятиме покращенню порівняльної аналізу, спрощенню обміну інформацією та підвищить рівень довіри до фінансової звітності. Єдина нормативна база сприятиме уніфікації підходів до обліку, що зменшить бюрократичність та сприятиме ефективнішому управлінню підприємствами. Процес адаптації до міжнародних стандартів може також відкрити шлях для модернізації бухгалтерського обліку в цілому, включаючи впровадження нових технологій та підходів. Загалом, формування єдиної законодавчо-нормативної бази, адаптованої до міжнародних вимог та норм, є важливим кроком для покращення системи обліку в Україні, що сприятиме розвитку бізнесу, залученню інвестицій та забезпеченню стабільності фінансового ринку.

Основні міжнародні стандарти у частині обліку готової продукції (ГП) включають: Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ/IFRS), які надають загальні принципи обліку, включаючи облік запасів, який є важливим елементом фінансової звітності підприємств; Міжнародні

стандарти обліку (МСО), які визначають принципи та процедури обліку різних видів операцій, включаючи облік запасів і вартості виробництва; Міжнародні стандарти аудиту (МСА), які містять вимоги до проведення аудиту фінансової звітності, включаючи перевірку обліку запасів та виробничої собівартості; Міжнародні стандарти управлінського обліку (МСУО), які надають рекомендації щодо внутрішнього управлінського обліку, включаючи контроль за виробничим процесом та вимірювання ефективності виробництва; Міжнародні стандарти звітності сталого розвитку (МСЗСР), які регулюють екологічні і соціальні аспекти виробництва і продажу ГП. Ці міжнародні стандарти спрямовані на забезпечення стандартизації та зрозумілості фінансової звітності підприємств у всьому світі, що допомагає підприємствам забезпечити відповідність міжнародним стандартам та підвищити довіру у фінансові звіти.

МСФЗ 1 «Подання фінансової звітності» визначає загальні принципи складання та подання фінансової звітності. Він не містить конкретної класифікації короткострокових та довгострокових зобов'язань за розрахунками за ГП, оскільки його основна мета - це встановлення загальних правил і принципів складання фінансової звітності, а не деталізація конкретних видів зобов'язань. Проте, в рамках складання фінансової звітності за МСФЗ, підприємства можуть класифікувати свої зобов'язання за різними критеріями, включаючи розрахунки за готову продукцію. Ця класифікація може бути виконана з урахуванням внутрішніх потреб підприємства та вимог звітності, які можуть визначатися внутрішніми положеннями підприємства або НП(С)БО.

МСФЗ 17 «Договори страхування» визначає правила бухгалтерського обліку для страхових угод, які включають у себе угоди щодо страхування ризиків. Цей стандарт зазначає, що страхування ризиків, пов'язаних зі страхуванням розрахунків за ГП, підпадає під його сферу застосування. Згідно з МСФЗ 17 страхові угоди описуються як угоди, згідно з якими страховик приймає на себе певний фінансовий ризик, пов'язаний з певною

подією (яка може включати в себе й ризики, пов'язані з розрахунками за готову продукцію), в обмін на плату (премію) від страхувальника. МСФЗ 17 регулює бухгалтерський облік страхових угод, включаючи страхування ризиків за розрахунками за готову продукцію.

МСБО 8 «Облікова політика, зміни в облікових оцінках та помилки» визначає, як підприємства мають формулювати свою облікову політику, у т.ч. у частині методів обліку готової продукції (ГП). Стандарт визначає, як підприємство має реагувати на зміни в облікових оцінках та помилки, які можуть виникнути у процесі обліку. Згідно з МСБО 8, облікова політика щодо ГП визначається як відповідь на питання про вибір або використання певних методів обліку та оцінки, які підприємство використовує для відображення своїх операцій та фінансового стану. Облікові оцінки, з іншого боку, включають оцінку або переоцінку активів, зобов'язань або інших фінансових показників, які впливають на фінансовий результат підприємства. МСБО 8 допомагає відрізнити облікову політику, яка визначає методи обліку ГП, від облікових оцінок, які використовуються для визначення значень окремих фінансових показників.

МСБО 12 «Податки на прибуток» визначає правила бухгалтерського обліку податків на прибуток, включаючи відстрочені податкові активи та зобов'язання. Цей стандарт також застосовується до податків на прибуток, пов'язаних з прибутком від реалізації готової продукції (ГП). Згідно з МСБО 12, підприємства мають враховувати відстрочені податкові активи та зобов'язання, пов'язані з податками на прибуток, включаючи ті, які виникають від реалізації ГП. Відстрочений податок на прибуток виникає, коли податкові правила та бухгалтерські правила для обліку доходу відрізняються, і податок може бути виплачений пізніше, ніж за бухгалтерськими стандартами визнається прибуток. Отже, МСБО 12 визначає, як підприємства мають обліковувати відстрочені податкові активи та зобов'язання, які виникають у зв'язку з прибутком від реалізації готової продукції. Цей стандарт має значний вплив на фінансовий звіт підприємства,

оскільки він визначає, як податки на прибуток відображаються у фінансовій звітності, включаючи відстрочені податкові активи та зобов'язання, пов'язані з ГП.

МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» стосується обтяжливих контрактів і визначає, як підприємства мають обліковувати умовні зобов'язання та умовні активи, включаючи контракти на реалізацію готової продукції (ГП). Згідно з МСБО 37, умовне зобов'язання виникає, коли підприємство має контракт або зобов'язання, яке створюється внаслідок інших подій, таких як обтяжливі контракти. Це може стосуватися і контрактів на реалізацію готової продукції. Підприємство має оцінювати, чи існує ймовірність того, що контракт буде виконаний, і відповідно відображати цю інформацію у фінансовій звітності. МСБО 37 має важливе значення для обліку контрактів на реалізацію готової продукції, оскільки він визначає, як підприємства мають враховувати умовні зобов'язання, пов'язані з такими контрактами, у фінансовій звітності.

МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу» (або МСФЗ 103 в новій номенклатурі) визначає стандарти бухгалтерського обліку при об'єднанні бізнесу, включаючи методи обліку готової продукції (ГП) під час таких операцій. Згідно з МСФЗ 3, при об'єднанні бізнесу підприємство має враховувати вартість ГП та інших активів, що переходять внаслідок об'єднання, а також способи їх подальшого обліку та визначення їхньої вартості у фінансовій звітності. Цей стандарт також містить вимоги щодо розкриття інформації про об'єднання бізнесу в фінансовій звітності. МСФЗ 3 має важливе значення для бухгалтерського обліку ГП під час об'єднання бізнесу, оскільки він визначає стандарти і вимоги для таких операцій, включаючи облік та розкриття інформації про ГП у фінансовій звітності.

МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність» визначає стандарти та засади складання консолідованої фінансової звітності, включаючи відображення готової продукції (ГП) у такій звітності. Згідно з МСФЗ 10, при складанні консолідованої фінансової звітності, підприємство має враховувати

всі свої підконтрольні сутності, включаючи їхні активи, зобов'язання, прибутки та збитки. Це означає, що ГП, що належить підконтрольному підприємству, також повинна бути включена у консолідовану фінансову звітність материнської компанії. МСФЗ 10 має важливе значення для визначення засад відображення ГП у консолідованій фінансовій звітності, оскільки встановлює стандарти та вимоги для складання такої звітності, включаючи облік та розкриття інформації про ГП.

НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» встановлюють принципи оцінки готової продукції (ГП) на основі витрат підприємства на її виробництво та придбання виробничих запасів. Згідно з цими нормативними актами, оцінка ГП здійснюється на основі історичної (фактичної) собівартості, що відображає виробничі відносини та витрати підприємства. Витрати розглядаються як зменшення економічних вигід у виді вибуття активів або збільшенням зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу.

НП(С)БО 15 «Дохід» не надає альтернативних варіантів умов визнання та методів оцінки доходу від реалізації готової продукції (ГП). Тому для визначення порядку обліку господарських операцій, умов передачі ризиків і вигід, пов'язаних із правом власності на ГП, у Наказі про облікову політику підприємства необхідно передбачити такі пункти: умови визнання та оцінки доходу від реалізації ГП; господарські операції, пов'язані з обліком реалізації ГП; умови передачі ризиків і вигід, пов'язаних із правом власності на ГП; методика визначення суми доходу та витрат, пов'язаних з реалізацією ГП; вимоги до управління та контролю за господарськими операціями, пов'язаними з реалізацією ГП, для достовірного визначення суми доходу та витрат.

МСБО 2 «Запаси» надає підприємствам широкий вибір методів для визначення собівартості запасів, зокрема:

метод конкретної ідентифікації, метод середньозваженої собівартості, метод

FIFO («перше надходження - перший видача»), метод стандартних (нормативних) витрат, метод роздрібних цін.

Згідно з МСБО 2, запаси підприємства включають: готову вироблену продукцію або незавершене виробництво; основні та допоміжні матеріали, призначені для використання в процесі виробництва, витрати на послуги відповідно до МСБО 18 «Дохід».

Вартість ГП може бути оцінена за двома основними величинами: собівартістю та чистою вартістю реалізації. Собівартість включає в себе всі витрати, пов'язані з виробництвом одиниць продукції, - витрати на матеріали та сировину, оплату праці виробничого персоналу, соціальне страхування працівників, амортизацію обладнання та інші витрати, пов'язані з виробництвом. Чиста вартість реалізації визначається як виручка від продажу ГП мінус усі витрати, пов'язані з її виробництвом та реалізацією.

Для ефективного управління підприємством і прийняття рішень щодо цінової політики важливо вести облік та оцінку своїх запасів згідно з міжнародними стандартами, розуміти зміст собівартості і чистої вартості реалізації продукції.

Відповідно до МСБО 2 «Запаси», постійні виробничі накладні витрати представлені непрямими витратами на виробництво, які залишаються сталими або умовно незмінними незалежно від обсягу виробництва, - це витрати на амортизацію, утримання будівель і обладнання, а також управлінські та адміністративні витрати. Змінні виробничі накладні витрати, з іншого боку, включають непрямі витрати на виробництво, які змінюються прямо або майже прямо пропорційно обсягу виробництва, - витрати на основні та допоміжні матеріали, а також непрямі витрати на оплату праці. Розрізнення між цими видами витрат допомагає підприємствам краще розуміти структуру собівартості продукції та ефективно керувати витратами виробництва.

Постійні виробничі накладні витрати розподіляються на витрати, пов'язані з виготовленням готової продукції (ГП), на основі нормальної

потужності виробничого обладнання. Нормальна потужність означає очікуваний рівень виробництва, який можна досягти в середньому протягом кількох періодів або сезонів за звичайних умов. Фактичний рівень виробництва, що приблизно дорівнює нормальній потужності, використовується для розподілу постійних накладних витрат на кожну одиницю виробництва. Це означає, що низький рівень виробництва або простої не впливають на суму постійних накладних витрат, розподілених на кожну одиницю виробництва. У випадку надзвичайно високого рівня виробництва, коли фактичне виробництво перевищує нормальну потужність, сума розподілу постійних накладних витрат на кожну одиницю виробництва зменшується. Це здійснюється для уникнення ситуації, коли оцінка запасів вище їх справжньої собівартості. Змінні виробничі накладні витрати, у свою чергу, розподіляються на кожну одиницю виробництва на основі фактичного використання виробничих потужностей.

Відповідно до пункту 32 МСБО 2, якщо очікується, що готова продукція, виготовлена з основних та інших допоміжних матеріалів, буде реалізована за собівартістю або вище від неї, то утримувані для виробництва запаси не списуються частково нижче собівартості. Однак, якщо ціни на матеріали зростають і очікується, що собівартість готової продукції буде вищою за їх чисту вартість реалізації, то матеріали частково списуються до їх чистої вартості реалізації. Іншими словами, в цьому випадку вартість запасів оцінюється за принципом найменшої з двох величин: собівартості та чистої вартості реалізації.

1.3. Організація та задачі обліку і аналізу готової продукції в умовах ТОВ «Пирятинський сирзавод».

Пирятинський сирзавод є важливим підприємством з великим потенціалом у галузі харчової промисловості. Холдинг «Молочний альянс»

надає можливість підприємству спільно використовувати ресурси та отримувати підтримку для розвитку.

Підприємство ТОВ «ПИРЯТИНСЬКИЙ СИРЗАВОД», код ЄДРПОУ 00446865, було зареєстровано 26.10.2004. Розмір статутного капіталу юридичної особи складає 13350390,63 грн.

Історія розвитку «Пирятинського сирзаводу» вражає своїм довгим шляхом від заснування до сучасності:

1920 р. - Початок історії сирзаводу в місті Пирятин.

1952-1954 рр. - Розширення заводу, що свідчить про успішний розвиток підприємства в цей період.

1969-1973 рр. - Створення нового підприємства «Пирятинський сирзавод», яке відразу зайняло провідні позиції в галузі і здобуло визнання за високу якість своєї продукції.

1982 р. - Проведена планова реконструкція технологічних цехів, що сприяло модернізації та вдосконаленню виробничих процесів.

2005-2006 рр. - Вхідження до складу холдингу «Молочний альянс» і повна заміна виробничого устаткування, що підвищило ефективність та конкурентоспроможність підприємства.

2007 р. - Впровадження повністю автоматизованої лінії формування та пресування сирів, що дозволило значно збільшити обсяги виробництва.

2012 р. - Проведена ресертифікація за міжнародними стандартами якості та безпеки харчових продуктів, що підтверджує високі стандарти виробництва на «Пирятинському сирзаводі».

Цей шлях свідчить про сталість та постійне покращення у розвитку підприємства протягом усієї його історії.

Асортимент продукції у «Пирятинському сирзаводі» є широким: виробництво твердих та плавлених сирів, а також цільномолочної продукції, включаючи вершкове масло, відображає широкий спектр продуктів для різних сегментів ринку. А виробництво сухої демінералізованої молочної сироватки свідчить про раціональне використання сировини і розширення

асортименту продукції. Широкий асортимент продукції включає у себе практично все, що можна виготовити з молока. Від традиційних продуктів, таких як йогурт, кефір і сир, до більш специфічних, наприклад, морозиво та олія. Це дає підприємству можливість задовольнити різноманітні потреби споживачів та пропонувати широкий вибір продуктів на ринку.

Нагороди:

- золота медаль переможцю конкурсу «Українське – смачне» (Національна виставка-ярмарок, Експоцентр України, 2003 р.);
- три золоті медалі «Переможцю дегустаційного конкурсу (Національний рейтинг «Найкраща торгова марка України». Державний департамент продовольства, Київ, 2003 рік);
- статуетка «100 найкращих товарів України», лауреат (2003 р.);
- золота медаль Переможцю дегустаційного конкурсу (Державний департамент продовольства, 2004);
- статуетка «Гран-прі» (VII міжнародна спеціалізована виставка «Укрм'ясомолпром», 2004 р.);
- диплом переможцю конкурсу «100 найкращих товарів України», 2005 р.;
- кубок «За якість та професіоналізм». Катеринославський ярмарок, 2006 р.;
- диплом «Підприємство року 2010 за досягнуті переваги над конкурентами та здобуття переможного 1 місця серед 350 тис. підприємств України».
- гран-прі Національної асоціації молочників України «Укрмолпром» Галузевий дегустаційний конкурс з якості молочних продуктів. 2011 р.;
- диплом переможця обласного етапу всеукраїнського конкурсу якості продукції (товарів, робіт, послуг) «100 найкращих товарів України». 2011 р.;
- золота медаль Національної асоціації молочників України «Укрмолпром». Галузевий дегустаційний конкурс з якості молочних продуктів. 2011 р.

Цей вражаючий список досягнень і нагород свідчать про високу якість продукції та професіоналізм колективу «Пирятинського сирзаводу». Це також є важливим визнанням роботи підприємства як на національному, так і на міжнародному рівнях і слугує переконливим аргументом для споживачів та партнерів підприємства, довіряти і обирати його продукцію.

Відомості про Товариство з обмеженою відповідальністю «Пирятинський сирзавод» наведено у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Відомості про ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Код за ЄДРПОУ:	00446865
Повне найменування:	Товариство з обмеженою відповідальністю «Пирятинський сирзавод»
Скорочене найменування (згідно Статуту):	ТОВ «Пирятинський сирзавод»
Юридична адреса:	37000, Полтавська область, Пирятинський район, місто Пирятин, вулиця Сумська, будинок 1
Керівник:	Генеральний директор Бартошак Володимир Анатолійович
Код території за КОАТУУ:	5323810100
Регіон:	Полтавська область
Зберігач, що обслуговує емітента:	ТОВ «Аваль-Брок»
Депозитарій, що обслуговує емітента:	ПАТ «Національний депозитарій України»
Дата реєстрації:	26.10.2004 року
Орган реєстрації:	Пирятинська районна державна адміністрація Полтавської області
Код за КВЕД:	Основний: 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру Інші: 46.33 Оптова торгівля молочними продуктами, яйцями, харчовими оліями та жирами 47.11 Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами 49.41 Вантажний автомобільний транспорт
Телефон:	(05358) 2-86-57
Факс:	(05358) 2-86-57
E-mail:	psz@milkalliance.com.ua

Джерело: www.smida.gov.ua

Організація обліку та аналізу готової продукції включає в себе широкий спектр аспектів, які потребують уважного управління та відповідності вимогам стандартів та законодавства.

ТОВ «Пирятинський сирзавод» володіє тільки власними основними засобами виробничого призначення (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Інформація про основні засоби ТОВ «Пирятинський сирзавод» (за залишковою вартістю) у 2022 році

Найменування основних засобів	Власні основні засоби (тис. грн.)		Структура основних засобів, %	
	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2022	01.01.2023
1. Виробничого призначення:	59632	76387	100,00	100,00
будівлі та споруди	32968	31864	55,29	41,71
машини та обладнання	24083	42117	40,39	55,14
транспортні засоби	2093	1772	3,51	2,32
земельні ділянки	120	120	0,20	0,16
інші	368	514	0,62	0,67
Усього	59632	76387	100,00	100,00

Джерело: www.smida.gov.ua

Оснoву основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод» становлять будівлі та споруди, проте їх частка скоротилася з 55,29% до 41,71%, а машин та обладнання зросла з 40,39% до 55,14%.

Основними задачами обліку реалізації готової продукції (ГП) є:

- фіксація обсягів продажів через реєстрацію кількості і ціни кожної одиниці товару, що була продана;
- визначення виручки від реалізації ГП через визначення фінансового результату підприємства та оцінки його ефективності;
- врахування витрат, пов'язаних із виробництвом і збутом продукції, що включають собівартість продукції, витрати на упаковку, транспортування тощо;
- контроль за залишками товарів на складі та у точках продажу, що допомагає підприємству визначити, які товари є в наявності, і планувати подальші стратегії продажу;
- облік реалізації ГП також включає врахування податків і зборів, пов'язаних з продажем товарів (ПДВ, податок на прибуток, інші обов'язкові платежі).

Більш детальний опис основних задач обліку виробництва і реалізації ГП представлено у табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Детальний опис основних задач обліку виробництва і реалізації ГП

№ з/п	Задача	Інструменти і способи реалізації задачі
1	2	3
1	Складання планових і фактичних калькуляцій собівартості продукції	розрахунок вартості виробництва продукції з урахуванням усіх витрат, включаючи витрати на матеріали, працю, оплату послуг, амортизацію обладнання та інші витрати. Порівняння планових і фактичних калькуляцій допомагає оцінити ефективність використання ресурсів
2	Забезпечення контролю за виконанням завдань по виробництву продукції	контроль за виконанням виробничих завдань та відповідність виробленої продукції асортименту, визначеному у договорах з клієнтами
3	Визначення кількості та вартості відвантаженої продукції	облік кількості і вартості продукції, яка була відвантажена споживачам для визначення обсягів продажу та визначення оборотів підприємства
4	Дотримання строків поставок і оплати	вчасне виконання зобов'язань перед споживачами, що включає в себе доставку ГП в строк та вчасну оплату за них для збереження довіри споживачів та стабільність взаємовідносин із ними
5	Реєстрація господарських операцій на всіх стадіях руху ГП	фіксація всіх господарських операцій, що стосуються виробництва, зберігання та реалізації ГП; реєстрація приймання сировини, виробництва, переміщення на склад, відвантаження та продаж продукції
6	Своєчасне оформлення відповідних документів на ГП	вчасне оформлення всіх необхідних документів, таких як накладні, акти приймання-передачі, інвойси тощо, пов'язаних з випуском ГП із виробництва та його рухом по ланцюжку постачання
7	Забезпечення контролю за схоронністю ГП на складах підприємства	здійснення контролю за умовами зберігання ГП на складі, забезпечення відповідних умов зберігання, запобігання порушенням цілісності та якості продукції
8	Своєчасне відображення операцій по відвантаженню та реалізації продукції і розрахунків із покупцями	облік всіх операцій по відвантаженню та реалізації продукції, включаючи випуску рахунків та управління взаєморозрахунками з покупцями
9	Своєчасна виписка документів на відвантаження	вчасне оформлення всіх необхідних документів на відвантаження продукції з метою її реалізації
10	Облік витрат, пов'язаних із збутом ГП, а також просування їх на споживчому ринку (витрати на маркетинг та рекламу)	облік усіх витрат, пов'язаних зі збутом продукції, таких як витрати на маркетинг, рекламу, транспортування, упаковку тощо, а також відображення їх в облікових записах для подальшого аналізу ефективності рекламних кампаній та маркетингових заходів

Закінчення табл. 1.4

1	2	3
11	Визначення заборгованості покупців перед підприємством	облік та визначення сум заборгованості покупців за відвантажену продукцію для контролю над фінансовими потоками підприємства та вчасного визначення несплати боргів.
12	Забезпечення контролю за виконанням плану відпуску та реалізації продукції	контроль за виконанням плану відвантаження та реалізації продукції, щоб вчасно визначити відхилення від запланованих обсягів та прийняти відповідні заходи
13	Контроль зберігання ГП за обсягом, асортиментом та якістю та її схоронності	контроль за умовами зберігання ГП на складах підприємства, включаючи перевірку обсягів, асортименту, якості товару та його безпеки
14	Визначення фінансового результату від реалізації ГП	облік та аналіз фінансових результатів від реалізації ГП, як загального, так і за конкретними номенклатурними групами товарів

Джерело: власна розробка

Виконання цих задач в обліку реалізації ГП допомагає забезпечити ефективне використання ресурсів підприємства, підтримує контроль за виробництвом і продажем продукції та сприяє забезпеченню взаємовигідних відносин з клієнтами та постачальниками. Це важливо для оцінки ефективності діяльності підприємства та прийняття управлінських рішень.

Визначення детального змісту змінних та постійних загальновиробничих витрат є важливим завданням для підприємств, оскільки це допомагає у прийнятті обґрунтованих управлінських рішень та відображенні цих витрат у бухгалтерському обліку.

Висновки до розділу 1

1. Кінцевий результат діяльності підприємства визначається його впливом на споживачів, ринок та фінансовий успіх, що визначає його місце і роль у бізнес-середовищі. Показники товарної, валової і чистої продукції допомагають оцінити обсяг і результативність виробництва на промислових підприємствах та визначити ефективність їхньої діяльності. Кожен з них має свої особливості і застосовується в залежності від конкретної ситуації та потреб управління. Залишки незавершеного виробництва, вартість сировини,

матеріалів і готової продукції є важливими компонентами обчислення як валової, так і товарної продукції на промислових підприємствах. Вони взаємопов'язані і впливають на обсяги та вартість продукції підприємства.

2. Основний процес реалізації готової продукції від її виробництва до придбання покупцем включає два етапи: передача готової продукції, проведення розрахунків. Крім того, можуть бути додаткові етапи, такі як узгодження умов поставки, контроль якості, підготовка необхідної документації тощо.

3. Етап реалізації визначає фінальну фазу господарського циклу, де здійснюється перехід від виробництва до отримання фінансового результату, який є важливим для оцінки ефективності діяльності підприємства.

4. Процес реалізації активів є важливою складовою стратегії управління активами підприємства і може бути використаний для досягнення різноманітних цілей, пов'язаних з фінансовою стійкістю та розвитком бізнесу. Від операцій реалізації готової продукції залежить фінансовий успіх та взаємодія з клієнтами чи споживачами.

5. У бухгалтерському обліку процес реалізації ГП відображається через різні операції, які включаються в облік продажів, виручки, витрат, податків та управління запасами. Облік реалізації ГП включає в себе різноманітні завдання, спрямовані на забезпечення ефективного контролю за процесом продажу та оптимізацію фінансових результатів підприємства.

6. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» встановлюють засади оцінки ГП та розуміння витрат як елементів, що впливають на фінансові результати та фінансовий стан підприємства. Процедури обліку та оцінки доходу від реалізації ГП регламентує НП(С)БО 15 «Дохід».

7. Вирішення протиріччя між Податковим Кодексом України і НП(С)БО 16 «Витрати» вимагає компромісного підходу з використанням особливих методів розподілу витрат або застосування додаткових облікових процедур на основі детального аналізу і документації для обґрунтування

розподілу витрат та забезпечення відповідності обох нормативних документів.

8. Організація управлінського обліку готової продукції допоможе підприємствам ефективно управляти виробництвом, планувати бюджет і витрати, а також визначати результати своєї діяльності для прийняття стратегічних рішень.

9. Об'єктом дослідження є ТОВ «Пирятинський сирзавод» - важливе підприємство з великим потенціалом у галузі харчової промисловості. Холдинг «Молочний альянс» надає можливість підприємству спільно використовувати ресурси та отримувати підтримку для розвитку. Основний вид діяльності: 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру. Основу основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод» становлять будівлі та споруди, проте їх частка скоротилася з 55,29% до 41,71%, а машин та обладнання зросла з 40,39% до 55,14%.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК І АНАЛІЗ ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ТОВ «Пирятинський сирзавод»

2.1. Документальне оформлення та облік операцій із готовою продукцією на підприємстві

Відображення господарських операцій щодо виробництва, випуску та реалізації готової продукції у обліку ТОВ «Пирятинський сирзавод» відбувається через ряд процесів та документів, а саме:

- реєстрація прийому сировини та матеріалів на склад, їхнє відображення у внутрішньому обліку як запаси для виробництва;
- фіксація витрат сировини, матеріалів, праці та інших ресурсів на виробництво готової продукції, зокрема витрат на електроенергію, паливо, амортизацію обладнання та інші виробничі витрати;
- реєстрація випущеної продукції з відповідними характеристиками, такими як кількість, сорт, якість тощо;
- відображення продажів готової продукції, виписка рахунків-фактур, формування облікових записів про отримані доходи;
- документальне оформлення виробництва, руху, реалізації готової продукції: акти прийому-передачі, рахунки-фактури, накладні на внутрішнє переміщення і відвантаження ГП, формування звітів з виробництва та реалізації ГП.

Упровадження НП(С)БО в Україні привело до істотних змін у відображенні господарських операцій з виробництва та реалізації готової продукції. Вони вимагають відображення вартості готової продукції за собівартістю, що включає в себе всі прямі та непрямі витрати, пов'язані з виробництвом. Це допомагає отримати більш точні та об'єктивні дані про витрати та ефективність виробництва. НП(С)БО спрощують та стандартизують процеси обліку, що дозволяє підприємствам більш чітко

визначати та порівнювати свої фінансові результати. Впровадження НП(С)БО допомагає підприємствам дотримуватися міжнародних стандартів фінансової звітності, що робить їх більш привабливими для іноземних інвесторів та партнерів. Чітке відображення господарських операцій та фінансових результатів дозволяє збільшити прозорість діяльності підприємства перед зацікавленими сторонами, такими як інвестори, банки, державні органи тощо.

Використання персонального комп'ютера для документального оформлення випуску та реалізації готової продукції у ТОВ «Пирятинський сирзавод» спрощує та автоматизує процес бухгалтерського обліку. Воно дозволяє здійснювати облік швидко та ефективно, виключаючи помилки, які можуть виникати при ручному веденні документації. Бухгалтер може легко відслідковувати всі господарські операції з виробничими запасами, товарами та напівфабрикатами за допомогою комп'ютера, що забезпечує зручність та доступність інформації. Комп'ютерні програми можуть автоматично виконувати розрахунки, створювати звіти та документи, що значно полегшує роботу бухгалтера і звільняє його від рутинних завдань. Використання одних і тих же документів та господарських операцій для оформлення надходження, руху та витрати матеріальних цінностей допомагає підтримувати ідентичність даних та уникати помилок при обліку.

Процес реалізації готової продукції включає кілька етапів, які можуть відрізнятися залежно від конкретної діяльності підприємства та його специфіки. Однак, основні етапи процесу реалізації можна узагальнити так: перший - планування випуску продукції, визначення цільової аудиторії, встановлення цін та умов продажу, підготовку товару до відправлення; другий - прийом замовлень через телефон, електронну пошту або через онлайн платформи, а також продажі напряму в точках продажу; третій - виробництво готової продукції, її підготовка до відправлення, включаючи упаковку, маркування та підготовку необхідних документів; четвертий - розміщення готової продукції у місцях продажу або її доставка клієнтам з

використанням власного автотранспорту, логістичних партнерів або послуг доставки; п'ятий - підтримка клієнтів, вирішення їх запитань або розв'язання можливих проблем з продукцією, прийняття поверненої готової продукції або здійсненні обміну.

Первинні документи є основою для списання ГП з обліку ТОВ «Пирятинський сирзавод» та її оприбуткування у покупців. Інформація з цих документів також використовується для обліку фінансових операцій, таких як виписка рахунків, визначення витрат та доходів, а також для звітності перед податковими та іншими контролюючими органами. Для відображення господарських операцій з відпуску ГП та їх обліку в бухгалтерській системі ТОВ «Пирятинський сирзавод» використовуються такі документи:

1. Товарно-транспортна накладна (форма № 1-ТН) виставляється при відвантаженні товарів і служить підтвердженням факту відправлення ГП від ТОВ «Пирятинський сирзавод» до покупця. В ній звказуються деталі щодо кількості, якості та ціни товару, а також інші важливі умови операції.

2. Накладна на відпуск товарно-матеріальних цінностей (форма № М-20) використовується для фіксації факту відпуску ГП від ТОВ «Пирятинський сирзавод» до покупця. Він містить інформацію про товари, що відвантажуються, їх кількість, ціну, умови оплати та доставки, а також інші важливі дані, які стосуються операції. Перед відправленням товарів складський або логістичний відділ підготовлює накладну на відпуск ГП. У ній вказуються всі необхідні деталі, такі як назва, номенклатурний номер, одиниця виміру, кількість та ціна кожного виду і сорту ГП. Накладна підписується керівником, головним бухгалтером та матеріально-відповідальною особою ТОВ «Пирятинський сирзавод». Після підписання накладна завіряється печаткою компанії як продавця та постачальника. Накладна виписується у двох примірниках. Перший примірник передається одержувачу цінностей, який підписує його як підтвердження прийняття. Другий примірник залишається у ТОВ «Пирятинський сирзавод» як доказ про відправку товарів. Цей процес дозволяє контролювати рух ГП та

забезпечує правильну документацію щодо їх відправлення та отримання. Такий підхід сприяє точному обліку товарів та уникненню можливих помилок або непорозуміння між сторонами.

Для забезпечення безпеки та достовірності при отриманні ГП зі складу ТОВ «Пирятинський сирзавод» представник покупця має пред'явити довіреність, яка підтверджує його право отримати ГП від ТОВ «Пирятинський сирзавод». Довіреність повинна містити інформацію про строк її дії, адресу покупця, кількість ГП, яку необхідно отримати, а також паспортні дані представника. Ця інформація дозволяє точно ідентифікувати представника та його повноваження. Підписи керівника, головного бухгалтера та печатка покупця на довіреності підтверджують її автентичність і достовірність. Це забезпечує впевненість у тому, що представник має право діяти від імені покупця, гарантує правомірність та безпеку при отриманні ГП зі складу та допомагає уникнути спроб несанкціонованого доступу до товарів.

Видача податкової накладної має велике значення для правильного обліку податків та забезпечення відповідності податковому законодавству. При передачі товарів перевізнику, який є платником ПДВ, така накладна не лише підтверджує факт передачі товарів, а й служить основою для відображення витрат на перевезення вантажу у податковому обліку. Такий підхід допомагає уникнути недорозумінь та забезпечує дотримання вимог податкового законодавства.

Процес надходження грошей від реалізації ГП у касу та його відображення в бухгалтерському обліку відіграє ключову роль у забезпеченні точності та достовірності фінансової звітності підприємства. Видача прибуткових касових ордерів та оформлення рахунків-фактур є важливими кроками у реєстрації операцій із реалізації ГП. Журнали-ордери № 3, № 5, № 6 дозволяють систематизувати та зберегти інформацію про ці операції для подальшого використання у фінансовому звіті. Цей процес допомагає

забезпечити внутрішню та зовнішню фінансову звітність відповідно до вимог законодавства та стандартів обліку.

Правильний вибір та належне оформлення первинних документів у обліку операцій з реалізації ГП є критично важливим для забезпечення точності, повноти і достовірності фінансової звітності ТОВ «Пирятинський сирзавод». Форма і зміст таких документів, як товарно-транспортні накладні, накладні на відпуск товарно-матеріальних цінностей, прибуткові касові ордери, рахунки-фактури, повинні відповідати вимогам законодавства та стандартів обліку.

Зведені документи, такі як журнали-ордери, реєстри обліку та синтетичні та аналітичні рахунки, дозволяють систематизувати і узагальнити інформацію для подальшого аналізу та звітності. Графік документообігу визначає порядок та терміни обробки та обліку документів, забезпечуючи вчасність та точність обліку. Для забезпечення достовірності даних обліку важливо також використовувати довідки-розрахунки, які можуть включати різноманітну інформацію про витрати, доходи, оподаткування тощо, і забезпечувати правильність розрахунків і аналізу. Усі ці складові сприяють ефективному функціонуванню бухгалтерського обліку в умовах ТОВ «Пирятинський сирзавод», забезпечуючи правильність, повноту та достовірність фінансової інформації.

Інформаційна наповненість первинних документів, які оформлюють реалізацію ГП в ТОВ «Пирятинський сирзавод», є ключовою для відображення умов визнання доходу від реалізації ГП. Ці документи мають містити достатньо деталей щодо виду та кількості товару, ціни, умов оплати та інших умов угоди, які дозволяють чітко визначити момент виникнення доходу від реалізації. Проте у практичній діяльності можуть виникати ситуації, коли, незважаючи на те, що за документами факт реалізації вже відбувся, готову продукцію не відвантажили. У таких випадках виникає питання про передачу ризиків, вигід і управління ГП.

Одним із можливих варіантів розв'язання цієї ситуації є включення в договори про реалізацію ГП умов щодо передачі ризиків та вигод, наприклад, визначення моменту, коли ризик втрати або пошкодження товару переходить від продавця до покупця. Такі умови можуть бути відображені у відповідних договорах та супровідних документах, що сприятиме чіткому розумінню сторонами відповідальності та управління ризиками. Крім того, важливо вести облік цих ситуацій у бухгалтерському обліку, зокрема, розглядати можливості проведення коригуючих проводок, які відображають витрати або доходи у залежності від умов угоди та моменту виникнення ризиків і вигід.

Існують дві основні групи умов, розуміння та дотримання яких допомагає забезпечити коректне визнання доходу від реалізації товарів та забезпечує достовірність фінансової звітності підприємства.

Перша група - передача ризиків, вигід, управління та контролю, орієнтована на визначення моменту, коли ризик втрати або пошкодження товару переходить від продавця до покупця, а також моменту, коли покупець отримує контроль над товаром. Додаткова інформація або додаток до накладної на відпуск товару може бути використана для чіткого визначення цих умов.

Друга група умов - виконання умов щодо достовірності оцінки доходу, витрат та надходження майбутніх економічних вигід, яка стосується забезпечення достовірності фінансової звітності та вимагає підтвердження правильності оцінки доходів, витрат і очікуваних майбутніх економічних вигід. До пакету документів можуть бути додані документи, які підтверджують ці умови договору, такі як акти прийому-передачі, сертифікати якості, витяги з бухгалтерського обліку тощо.

Важливо мати документальне підтвердження дотримання умов визнання доходу від реалізації ГП відповідно до стандартів бухгалтерського обліку, зокрема, НП(С)БО 15 «Дохід». Складання відповідного документа бухгалтером може бути ефективним способом забезпечення документального оформлення цих умов. Бухгалтер може скласти спеціальний документ, який

підтверджує отримання майбутніх економічних вигід від реалізації ГП, який може містити інформацію про фактичну собівартість виробництва товару, а також ціну його реалізації. Це допоможе підтвердити, що дохід визнається лише тоді, коли відбувається реальна передача товару та отримання відповідної вигоди. Зазначений спеціальний документ може бути внутрішнім для підприємства або включатися до пакету первинних документів, які підтверджують умови визнання доходу від реалізації ГП. Важливо, щоби він був коректно складений і містив достатню інформацію для аудиторів та інших зацікавлених сторін.

Основним документом, який використовується для ведення обліку реалізації ГП, є оборотно-сальдова відомість за рахунком 26 «ГП», яка накопичує інформацію про обороти та залишки ГП на складі. Дебет цього рахунку відображає надходження ГП на склад за фактичною виробничою собівартістю, а кредит - відпуск ГП за такою ж собівартістю. Крім того, частина ГП, яка повністю спрямовується для внутрішнього використання на підприємстві, не оприбутковується на рахунку 26 «ГП», а враховується на субрахунку 201 «Сировина і матеріали». Це важливо для відображення фактичної вартості і використання матеріалів у виробництві.

Облікові реєстри, які формуються за напрямками реалізації, видами продукції, покупцями та замовниками, є дуже корисним інструментом для ефективного обліку реалізації продукції на ТОВ «Пирятинський сирзавод». Їх щоденне заповнення дозволяє забезпечити оперативний контроль за такими важливими аспектами, як застосування цін, зміни цін, реалізація продукції та надходження виручки. Формування реєстрів за різними напрямками реалізації дозволяє підприємству аналізувати продажі залежно від способів постачання (оптові, роздрібні), регіонів продажу чи типів клієнтів. Розділення за видами продукції допомагає виявити найбільш популярні продукти та їхню прибутковість. Також, реєстри за покупцями та замовниками дають змогу вести детальний облік взаємодії з кожним клієнтом та замовником, враховуючи їхні індивідуальні потреби та умови співпраці. Ці

облікові реєстри допомагають підприємству управляти процесом реалізації продукції більш ефективно, виявляти тенденції у споживчому попиті, відстежувати динаміку цін та ринкові тенденції, а також забезпечують підстави для прийняття виробничих та маркетингових рішень.

Синтетичний облік ГП здійснюється на активному рахунку 26 «ГП», на якому узагальнюється інформація про наявність та рух продукції, виготовленої підприємством. Цей рахунок дозволяє вести загальний облік ГП та отримувати узагальнену інформацію про її обсяги та рух. Аналітичний облік ГП, у свою чергу, ведеться за місцями її зберігання та окремими видами у натуральних, умовно-натуральних і вартісних показниках. Це дозволяє підприємству здійснювати більш детальний облік та контроль за рухом продукції на різних етапах її життєвого циклу.

Розподіл ГП за місцями зберігання допомагає відстежувати наявність продукції на складах та її обсяги у кожному конкретному місці. Розподіл за окремими видами ГП у різних вимірах (натуральні, умовно-натуральні, вартісні) надає можливість аналізувати та контролювати обсяги та вартість кожного виду продукції окремо. Такий підхід до обліку дозволяє підприємству ефективно управляти ГП, вести детальний облік та контроль за її рухом, а також забезпечує підстави для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Підхід до організації аналітичного обліку реалізації продукції на ТОВ «Пирятинський сирзавод» є досить ефективним, оскільки дозволяє отримувати детальну інформацію про обсяги та фінансові результати за кожним видом готової продукції. Ведення обліку окремо за кожним видом продукції дозволяє відстежувати ефективність реалізації кожного продукту окремо, що може бути корисним для прийняття управлінських рішень.

Списання реалізованої продукції за ціною відображення на кредиті рахунку 26 «ГП» з одночасним збільшенням дебету субрахунку 901 «Собівартість реалізованої ГП» відображає фактичні витрати на виробництво та реалізацію продукції. Це допомагає коректно врахувати собівартість

реалізованої продукції та визначити фінансовий результат від реалізації на рівні підприємства. Такий аналітичний облік надає можливість не лише відстежувати обсяги та фінансові результати реалізації продукції на рівні підприємства в цілому, а й аналізувати цю інформацію у розрізі окремих видів чи груп продукції. Такий підхід дозволяє управлінцям отримувати детальну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень щодо управління виробництвом та реалізацією продукції.

Збільшення дебетового сальдо рахунків 30 «Готівка» та 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається при отриманні доходу від реалізації готової продукції. Це означає, що кошти від продажу товарів надходять на рахунки підприємства в готівковій формі або через розрахунки з покупцями.

Кредитове сальдо рахунку 701 «Дохід від реалізації ГП» показує обсяг доходу, отриманого від реалізації готової продукції протягом певного періоду часу. Цей рахунок використовується для відображення суми доходу, що отримана в результаті реалізації продукції, яку виробляє підприємство.

Відповідно до принципів обліку та фінансової звітності, моментом реалізації готової продукції є її відвантаження. Підтвердженням цього в обліку є записи за дебетом рахунків 361 або 362 (розрахунки з покупцями) та за кредитом рахунку 701 (дохід від реалізації готової продукції). Ці записи відображають факт визнання доходу від реалізації готової продукції відповідно до принципів обліку та умов договору. Використання інформаційних технологій в умовах ТОВ «Пирятинський сирзавод» допомагає забезпечити правильне арифметичне та методологічне відображення інформації про реалізацію готової продукції на синтетичних та аналітичних рахунках обліку, в облікових регістрах та визначення фінансового результату від операційної діяльності. Це допомагає забезпечити точність та достовірність фінансової звітності підприємства.

Витрати на виробництво готової продукції (ГП) відображаються в бухгалтерському обліку одночасно зі зменшенням активів або збільшенням

зобов'язань. Вони визнаються як витрати певного періоду одночасно з визнанням доходу від реалізації ГП, для отримання якого вони були понесені. Якщо витрати неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, вони відображаються у складі витрат того періоду, в якому вони були понесені.

Собівартість реалізованої готової продукції формується з фактичних витрат, що включають суми, сплачені постачальнику за вирахуванням непрямих податків, ввізне мито, транспортно-заготівельні витрати та інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням запасів та доведенням їх до стану, придатного для виробництва готової продукції. Ці витрати визначаються на підставі фактичних витрат, зроблених для отримання готової продукції, та є складовою частиною виробничої собівартості.

Відомість № 16 відвантаження, відпуску і реалізації продукції використовується для ведення аналітичного обліку відвантаження та реалізації готової продукції, а також розрахунків з покупцями. В цій відомості реєструються записи про кожне відвантаження продукції покупцеві, суми, які підлягають оплаті, а також відмітки про оплату. Записи в Відомості № 16 зазвичай ведуться у позиційному (лінійному) порядку, що дозволяє зручно відслідковувати кожну операцію та взаємодію з покупцями. Це допомагає забезпечити точний облік відвантаження, реалізації продукції та розрахунків з покупцями, а також здійснювати контроль за виконанням умов оплати та взаєморозрахунків з клієнтами.

Заповнення даних про залишок ГП на початок місяця та про надходження і відвантаження ГП дозволяє забезпечити послідовність і точність обліку продукції. Заповнення даних на початок місяця за аналогією з попереднім місяцем допомагає врахувати всі необхідні фактори, які можуть вплинути на обсяг залишку. Зведення про надходження ГП з виробництва на підставі Відомості випуску ГП за звітний місяць є важливим для визначення обсягу продукції, яка була виготовлена і готова до відвантаження. Це дозволяє відслідковувати виробничий процес та правильно враховувати всі

витрати і доходи, пов'язані з цим процесом. Заповнення вартості відвантаженої ГП за обліковими цінами по відомості відвантаження і реалізації також забезпечує відображення точних даних про фінансові операції з продажу продукції.

Для обліку операцій реалізації ГП використовуються рахунки 7 і 9 класу. Виробнича собівартість реалізованої продукції відображається на дебеті рахунків 9 класу і включає в себе всі витрати, пов'язані з виробництвом товарів, такі як сировина, оплата праці, енергія тощо. Реалізаційна вартість, тобто сума виручки від продажу, відображається на кредиті рахунків 7 класу і включає в себе всі операції з продажу, які приносять дохід підприємству. Податки, що підлягають оплаті, а також всі знижки або повернення товарів, надані покупцеві, відображаються на дебеті рахунків 7 класу. Це дозволяє відслідковувати всі витрати, пов'язані з оподаткуванням та іншими витратами, пов'язаними з продажем.

Всі операції з виробництва і реалізації готової продукції обліковуються в бухгалтерському обліку підприємства та відображаються у фінансовій звітності відповідно до вимог стандартів обліку та податкового законодавства. Процес закриття рахунків доходів та витрат та визначення фінансового результату є важливою складовою фінансового обліку підприємства. Він дозволяє підсумувати фінансові результати діяльності протягом звітного періоду та визначити чистий прибуток або збитки. Списання доходів від реалізації та витрат здійснюється шляхом дебетування рахунку 70 «Доходи від реалізації» та кредитування рахунку 79 «Фінансові результати». Це означає, що доходи включаються до фінансових результатів, а також списуються витрати, пов'язані з цими доходами. Фінансовий результат визначається шляхом порівняння одержаних доходів та понесених витрат. Це може бути зроблено за господарськими підрозділами, групами продукції або регіонами продажу. Чистий прибуток виникає, якщо доходи перевищують витрати, а збитки виникають, якщо витрати перевищують доходи. У кінці року сальдо рахунку 791 «Фінансові результати» виводиться

на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)». Це сальдо може бути прибутковим або збитковим і відображається в балансі як частина власного капіталу компанії.

2.2. Відображення операцій із готовою продукцією у фінансовій і податковій звітності підприємства

Застосування МСФЗ відіграє ключову роль у формуванні облікової політики підприємства щодо ГП та розкриття інформації про неї у фінансовій звітності через: забезпечення відповідності МСФЗ, чіткості і консистентності, прозорості і достовірності, оцінки ризиків і нереалізованих запасів. Підприємство має перевірити відповідність своєї облікової політики вимогам МСФЗ у частині методів обліку собівартості ГП, включаючи оцінку запасів і розпізнавання витрат. Облікова політика щодо ГП має бути чіткою та консистентною для забезпечення однакового застосування правил обліку інформації про ГП в усіх періодах звітності. Фінансова звітність має містити достатню інформацію про ГП для того, щоби зацікавлені сторони могли зрозуміти її сутність і вплив на фінансовий стан підприємства. Розкриттю підлягає інформація про методи оцінки запасів, основні параметри собівартості, а також про нереалізовані запаси та можливі ризики. Інформація, розкрита у фінансовій звітності, має бути прозорою та достовірною. Це допомагає забезпечити довіру до фінансової звітності підприємства з боку інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін. Підприємство повинно проводити оцінку ризиків, пов'язаних з нереалізованими запасами ГП, і відображати цю інформацію у фінансовій звітності, якщо це вважається суттєвим. Ці рекомендації допомагають підприємствам забезпечити відповідність їх облікової політики вимогам МСФЗ та забезпечити якість інформації про ГП у фінансовій звітності.

Залишки готової продукції відображаються у рядку 1103 розділу II «Оборотні активи» балансу (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Відображення готової продукції в балансі ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Статті оборотних активів	рядок	01.01.2020		01.01.2021		01.01.2022		01.01.2023		Абс. приріст, тис. грн.	Темп приросту, %	Зміна структури, %
		Тис. грн.	Структура, %	Тис. грн.	Структура, %	Тис. грн.	Структура, %	Тис. грн.	Структура, %			
Запаси	1100	51210	12,34	82815	17,58	63791	14,60	119144	22,07	67934	132,7	9,73
Виробничі запаси	1101	14241	3,43	22746	4,83	23030	5,27	31588	5,85	17347	121,8	2,42
Незавершене виробництво	1102	2439	0,59	3888	0,83	4045	0,93	20134	3,73	17695	725,5	3,14
Готова продукція	1103	14075	3,39	38246	8,12	35293	8,08	66795	12,37	52720	374,6	8,98
Товари	1104	20455	4,93	17935	3,81	1423	0,33	627	0,12	-19828	-96,9	-4,81
Дебіторська заборгованість:												
за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	62123	14,97	64528	13,70	89841	20,56	93480	17,32	31357	50,5	2,35
за виданими авансами	1130	3215	0,77	9220	1,96	6644	1,52	8128	1,51	4913	152,8	0,73
з розрахунками з бюджетом	1135	13823	3,33	15097	3,20	3344	0,77	14964	2,77	1141	8,3	-0,56
у тому числі з податку на прибуток	1136	13823	3,33	15070	3,20	1307	0,30	0	0,00	-13823	-100,0	-3,33
із внутрішніх розрахунків	1145	190910	46,01	193865	41,15	75569	17,29	40580	7,52	-150330	-78,7	-38,49
інша поточна	1155	3803	0,92	11568	2,46	11886	2,72	14312	2,65	10509	276,3	1,73
Гроші та їх еквіваленти	1165	7338	1,77	33022	7,01	110402	25,26	166225	30,79	158887	2165,3	29,02
Готівка	1166	107	0,03	41	0,01	23	0,01	100	0,02	-7	-6,5	-0,01
Рахунки в банках	1167	7231	1,74	32981	7,00	110379	25,26	166125	30,77	158894	2197,4	29,03
Витрати майбутніх періодів	1170	566	0,14	7	0,00	39	0,01	60	0,01	-506	-89,4	-0,13
Інші оборотні активи	1190	12872	3,10	3380	0,72	4050	0,93	5853	1,08	-7019	-54,5	-2,02
Усього за розділом II	1195	345860	83,34	413502	87,78	365566	83,65	462746	85,72	116886	33,8	2,37
Баланс	1300	414975	100,00	471074	100,00	437026	100,00	539837	100,00	124862	30,1	0,00

Джерело: власні розрахунки

Протягом 2020-2022 років їх вартість зростає з 14075 тис. грн. до 66795 тис. грн. (на 374,6%), а їх питома вага – з 3,39% до 12,37%. Динаміка готової продукції описується поліноміальним трендом із множинним коефіцієнтом кореляції, що перевищує 0,86 (рис. 2.1).

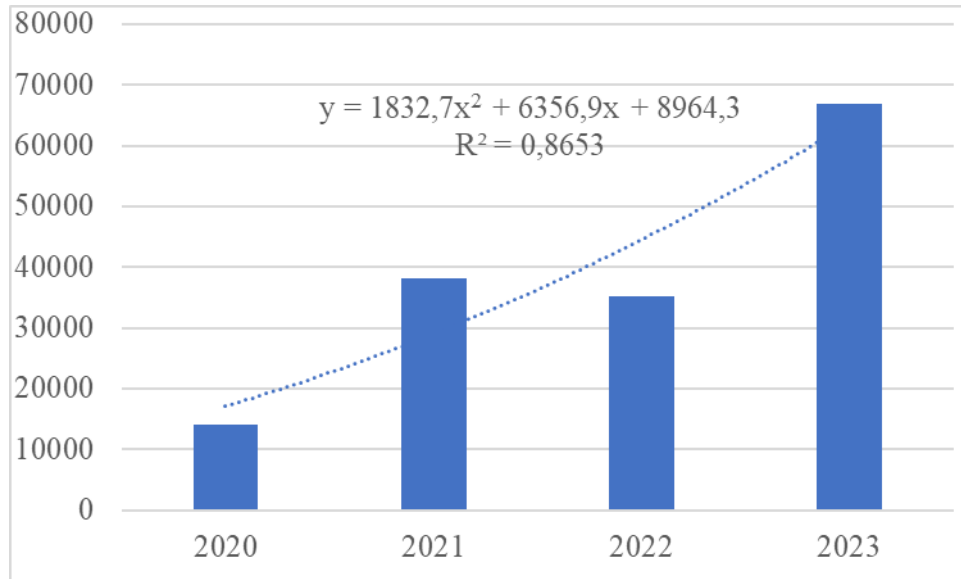

Рис. 2.1 - Динаміка готової продукції ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Джерело: власні розрахунки

Залишки дебіторської заборгованості за готову продукцію, товари, роботи, послуги відображаються у рядку 1125 розділу II «Оборотні активи» балансу. Протягом 2020-2022 років їх вартість зростає з 62123 тис. грн. до 93480 тис. грн. (на 50,5%), а їх питома вага – з 14,97% до 17,32%. Динаміка дебіторської заборгованості за готову продукцію, товари, роботи, послуги описується лінійним трендом із множинним коефіцієнтом кореляції, що перевищує 0,88 (рис. 2.2).

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відображається за рядком 2000 у розділі I Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), а собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) - за рядком 2050 цього ж Звіту (табл. 2.2). Протягом 2019-2022 років чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) з 773216 тис. грн. до 1520951 тис. грн., або на 747735 тис. грн. (96,70%), а

собівартість – із 650080 тис. грн. до 1284651 тис. грн., або на 634571 тис. грн. (97,61%).

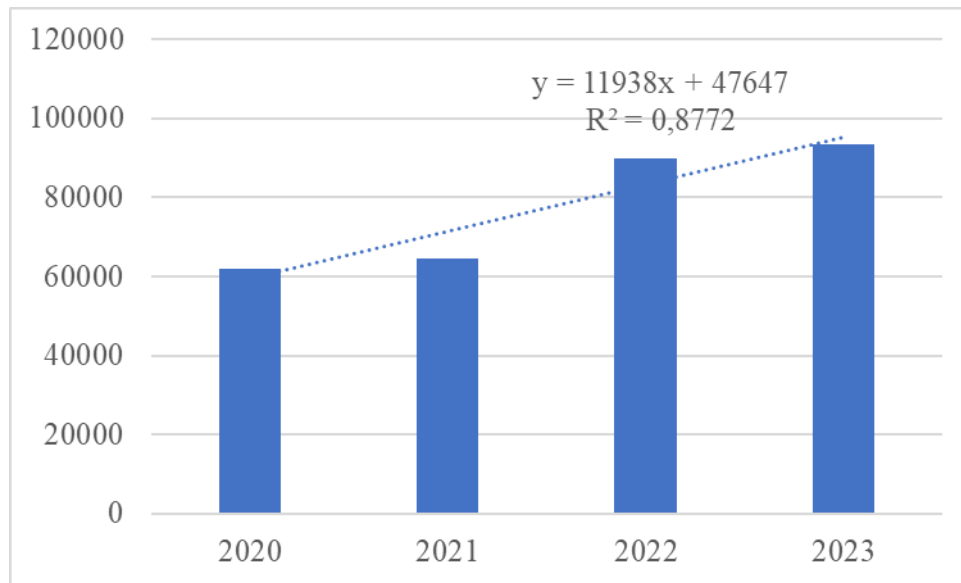

Рис. 2.2 - Динаміка дебіторської заборгованості за готову продукцію, товари, роботи, послуги ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Джерело: власні розрахунки

Таблиця 2.2

Відображення чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та собівартості у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід)

Стаття	Код рядка	2019	2020	2021	2022	Абс. приріст, тис. грн.	Темп приросту, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	773216	759077	1055413	1520951	747735	96,70
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	650080	659831	891792	1284651	634571	97,61
Валовий: прибуток	2090	123136	99246	163621	236300	113164	91,90
Інші операційні доходи	2120	3878	4484	12083	17345	13467	347,27
Адміністративні витрати	2130	20795	10247	10624	15642	-5153	-24,78
Витрати на збут	2150	26500	37346	57381	99563	73063	275,71
Прибуток від операційної діяльності:	2190	69437	40537	99292	126956	57519	82,84
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	47313	4509	60031	96403	49090	103,76

Джерело: власні розрахунки

Динаміку чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) наведено на рис. 2.3. Вона описується висхідною гілкою параболи з множинним коефіцієнтом детермінації майже 1.

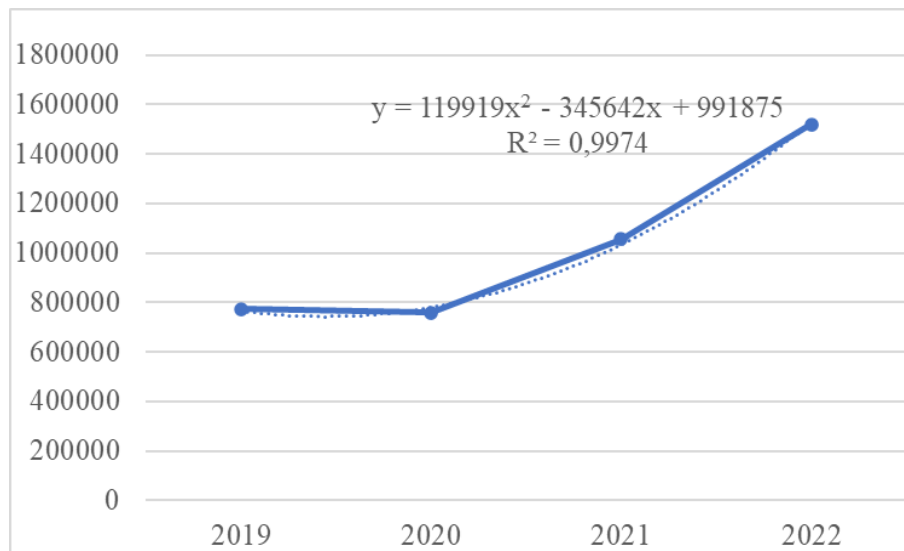

Рис. 2.3 – Динаміка чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та собівартості

Джерело: власні розрахунки

Динаміку собівартості реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) наведено на рис. 2.4. Вона описується висхідною гілкою параболи з множинним коефіцієнтом детермінації майже 1.

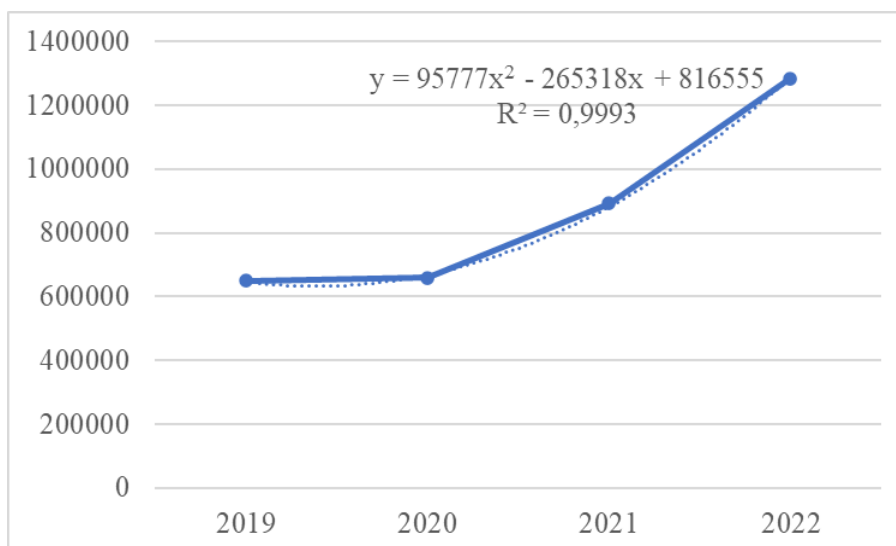

Рис. 2.4 – Динаміка собівартості реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)

Джерело: власні розрахунки

Операційні витрати на виробництво готової продукції відображаються за рядками 2500, 2505, 2510, 2515, 2520, 2550 у розділі III Звіту про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки і структури операційних витрат на виробництво готової продукції ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Елементи операційних витрат	рядок	2021		2022		Абс. приріст, тис. грн.	Темп приросту, %	Зміна структури, %
		Тис. грн.	Структура, %	Тис. грн.	Структура, %			
Матеріальні затрати	2500	725828	86,08	1234336	87,16	508508	70,06	1,07
Витрати на оплату праці	2505	36481	4,33	50520	3,57	14039	38,48	-0,76
Відрахування на соціальні заходи	2510	7831	0,93	10816	0,76	2985	38,12	-0,17
Амортизація	2515	10158	1,20	11678	0,82	1520	14,96	-0,38
Інші операційні витрати	2520	62859	7,46	108838	7,69	45979	73,15	0,23
Разом	2550	843157	100,00	1416188	100,00	573031	67,96	0,00

Джерело: власні розрахунки

У структурі операційних витрат на виробництво готової продукції превалюють матеріальні витрати, частка яких протягом 2021-2022 років зросла з 86% до 87%. Надходження коштів від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відображається за рядком 3000 Звіту про рух грошових коштів (за прямим методом). Витрачання коштів на оплату товарів, робіт, послуг для виробництва готової продукції відображається за рядком 3100 Звіту про рух грошових коштів (за прямим методом).

Реалізація готової продукції генерує основу вхідного грошового потоку від операційної діяльності, проте протягом 2021-2022 років його частка скоротилася із 85,72% до 74,89% (табл. 2.4). Фінансування придбання товарів (робіт, послуг) для виробництва готової продукції є основою вихідного грошового потоку від операційної діяльності, проте протягом 2021-2022 років його частка скоротилася із 81,04% до 71,84%.

Таблиця 2.4

**Відображення руху коштів на виробництво і реалізацію готової продукції у Звіті про рух грошових коштів
(за прямим методом) ТОВ «Пирятинський сирзавод»**

Статті надходжень і витрат	рядок	2021		2022		Абс. приріст, тис. грн.	Темп при- росту, %	Зміна структури, %
		Тис. грн.	Струк- тура, %	Тис. грн.	Струк- тура, %			
Надходження – всього, у т.ч. від		1520551	100,00	2377331	100,00	856780	56,35	0,00
- реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	1303473	85,72	1780402	74,89	476929	36,59	-10,83
- цільового фінансування	3010	538	0,04	39738	1,67	39200	7286,25	1,64
- авансів від покупців і замовників	3015	2585	0,17	10842	0,46	8257	319,42	0,29
- від повернення авансів	3020	18422	1,21	17205	0,72	-1217	-6,61	-0,49
- інші	3095	195533	12,86	529144	22,26	333611	170,62	9,40
Витрачання – всього, у т.ч. на оплату:		1336277	100,00	2223031	100,00	886754	66,36	0,00
товарів (робіт, послуг)	3100	1082985	81,04	1596941	71,84	513956	47,46	-9,21
праці	3105	29074	2,18	38276	1,72	9202	31,65	-0,45
відрахувань на соціальні заходи	3110	8267	0,62	10663	0,48	2396	28,98	-0,14
зобов'язань з податків і зборів	3115	27863	2,09	29862	1,34	1999	7,17	-0,74
повернення авансів	3140	1017	0,08	26935	1,21	25918	2548,48	1,14
зобов'язань за страховими контрактами	3150	84	0,01	2160	0,10	2076	2471,43	0,09
Інші витрачання	3190	186987	13,99	518194	23,31	331207	177,13	9,32
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	184289		154346		-29943	-16,25	

Джерело: власна розробка

Виробництво і реалізація готової продукції ТОВ «Пирятинський сирзавод» забезпечує стабільне зростання показників прибутку, розпочинаючи з 2020 року (рис. 2.5).

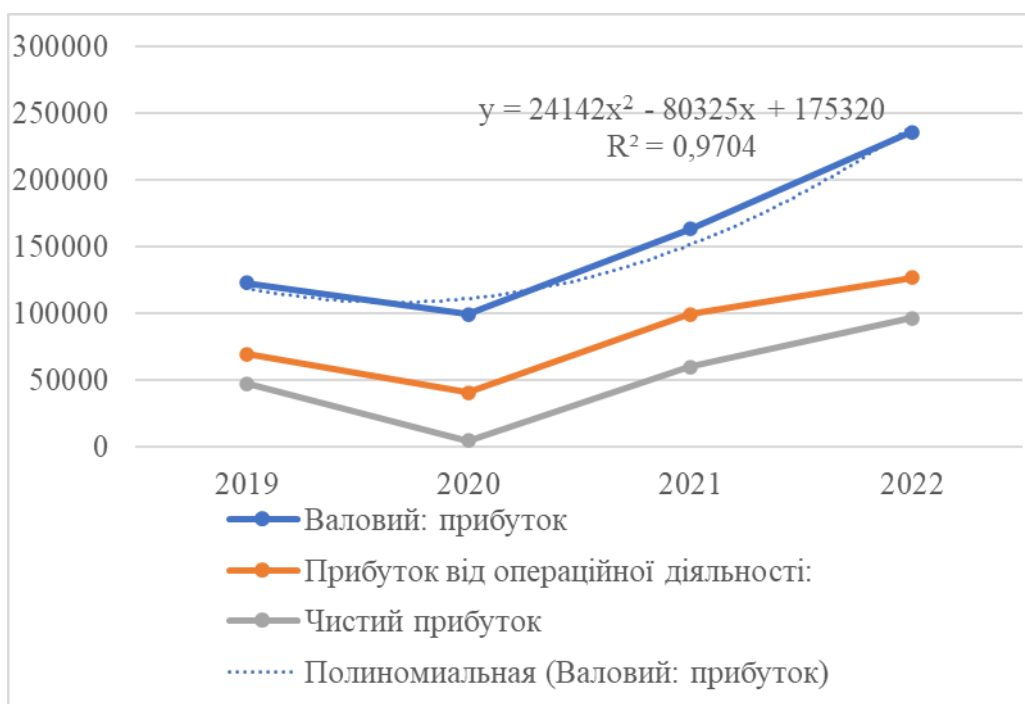

Рис. 2.5 – Динаміка фінансових результатів ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Джерело: власна розробка

Динаміка валового прибутку описується висхідною гілкою параболи з високим значенням множинного коефіцієнту детермінації (0,9704) і свідчить про позитивні прогнози очікування його зростання.

2.3. Аналіз виробництва і реалізації готової продукції та напрями удосконалення обліково-інформаційної системи підприємства

Протягом 2020-2022 років обсяг виробництва і реалізації готової продукції ТОВ «Пирятинський сирзавод» скоротився: сир твердий – вдвічі, сир плавлений – у 1,7 разів (табл. 2.5). При цьому відбулися суттєві структурні зрушення. Питома вага сиру твердого протягом 2020-2022 років скоротилася з 50,3% до 15,7%, сиру плавленого – із 21,3% до 8,5%.

Таблиця 2.5

Динаміка виробництва і реалізації основних видів готової продукції ТОВ «Пирятинський сирзавод»

з/п	Основний вид продукції*	Обсяг виробництва			Обсяг реалізованої продукції		
		у натуральній формі (фізична од. вим.)**	у грошовій формі (тис.грн.)	у відсотках до всієї виробленої продукції	у натуральній формі (фізична од. вим.)	у грошовій формі (тис. грн.)	у відсотках до всієї реалізованої продукції
2020							
1	Сир твердий	4911	298302	50,3	4632	286966	46,4
2	Сир плавлений	3655	126506	21,3	3609	1864966	26,4
2021							
1	Сир твердий	3011	223580	31,3	3200	235693	27,3
2	Сир плавлений	2504	120625	16,9	2482	119496	13,9
2022							
1	Сир твердий	2467	241320	15,7	2302	225200	14,7
2	Сир плавлений	2135	130008	8,5	2150	130921	8,2
Темп скорочення, разів							
1	Сир твердий	1,99	1,24	3,20	2,01	1,27	3,16
2	Сир плавлений	1,71	0,97	2,51	1,68	14,24	3,22

Джерело: www.smida.gov.ua

Ці структурні зрушення в питомій вазі різних видів сиру відображають зміни в споживчих уподобаннях, стратегії компанії в частині диверсифікації видів готової продукції, ринкові тенденції тощо. Суттєві зміни в структурі виробництва продукції істотно впливають на фінансові показники та облікові записи ТОВ «Пирятинський сирзавод». Зниження питомої ваги сиру твердого і плавленого впливають на загальний обсяг витрат на виробництво цих продуктів, на їхню ціну на ринку, на обсяги продажу та виручку від реалізації цих продуктів. Виробництво і реалізація нових видів продукції вимагає змін у фінансовій звітності та облікових записах, зокрема у частині фінансування витрат на рекламу, дослідження та розробку нових рецептур, а також витрат на виробництво та збут нових видів продукції. Тому ТОВ «Пирятинський сирзавод» пропонується оновлювати облікову політику та систему обліку відповідно до змін в структурі виробництва продукції для відображення їх

впливу на фінансову діяльність підприємства.

Розрахуємо показники оборотності готової продукції та дебіторської заборгованості за готову продукцію.

Оборотність готової продукції - це показник, який відображає, як ефективно підприємство використовує свою готову продукцію у процесі діяльності. Вона розраховується як співвідношення обсягу собівартості реалізованої готової продукції до її середньоарифметичної вартості протягом певного періоду часу.

Оборотність дебіторської заборгованості за реалізовану готову продукцію - це показник, який відображає, як ефективно підприємство погашає свою дебіторську заборгованість у процесі діяльності. Вона розраховується як співвідношення обсягу виручки від реалізації готової продукції до її середньоарифметичної вартості дебіторської заборгованості протягом певного періоду часу.

Тривалість обороту розраховується як відношення 360 днів до оборотності.

Розрахунок показників оборотності готової продукції та дебіторської заборгованості наведено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Розрахунок показників оборотності готової продукції та дебіторської заборгованості ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Показник	2019	2020	2021	2022	Абс. приріст
1	2	3	4	5	6
	Тис. грн.				
Виручка від реалізації готової продукції	773216	759077	1055413	1520951	747735
Собівартість реалізації готової продукції	650080	659831	891792	1284651	634571
Готова продукція	14075	38246	35293	66795	52720
Дебіторської заборгованості за готову продукцію	62123	64528	89841	93480	31357
	Оборотність, кількість оборотів				
- готової продукції	12,45	11,76	11,75	16,27	3,82
- дебіторської заборгованості за готову продукцію	46,19	17,25	25,27	19,23	-26,95

Закінчення табл. 2.6

1	2	3	4	5	6
Тривалість обороту, днів					
- готової продукції	29	31	31	22	-7
- дебіторської заборгованості за готову продукцію	8	21	14	19	11

Джерело: власні розрахунки

Оборотність готової продукції зросла з 12,45 до 16,27 оборотів на рік, а тривалість обороту скоротилася з 29 до 22 днів. Висока оборотність готової продукції вказує на те, що підприємство ефективно управляє своїм запасом готової продукції та швидко реалізує її. Оборотність дебіторської заборгованості за готову продукцію скоротилася з 46,19 до 19,23 оборотів на рік, а тривалість одного обороту зросла з 8 до 19 днів. Уповільнення оборотності свідчить про зниження ефективності у врегулюванні боргів своїх клієнтів, що негативно впливає на ліквідність та фінансовий стан ТОВ «Пирятинський сирзавод». Низька оборотність може свідчити про непрацездатність або недооцінення попиту на продукцію, або може бути результатом недостатньої реклами або маркетингу.

Аналіз джерел фінансування виробництва і реалізації готової продукції наведено у табл. 2.7. Негативною ознакою діяльності підприємства є питома вага власного капіталу менше 50%, проте протягом 2022 року вона зросла з 38,14% до 48,73%, передусім, за рахунок нерозподіленого прибутку – із 30,82% до 42,81%.

Дебіторська заборгованість за товарними операціями перевищує кредиторську з коефіцієнтом покриття, що скоротився з 2,31 до 1,73 (рис. 2.6). Це означає, що кредиторська заборгованість має надійні джерела погашення при надходженні оплати від покупців готової продукції.

Для удосконалення первинного бухгалтерського обліку пропонується включення додаткового розділу «визнання доходу від реалізації» у типову форму № М20 «Накладна на відпуск товарно-матеріальних цінностей» для чіткого обліку та визнання доходу від реалізації ГП. Пропонуються такі підрозділи зазначеного додаткового розділу:

Таблиця 2.7

Аналіз джерел фінансування виробництва і реалізації готової продукції ТОВ «Пирятинський сирзавод»

Пасив	Код рядка	01.01.2022		01.01.2023		Абс. приріст, тис. грн.	Темп приросту, %	Зміна структури, %
		Тис. грн.	Структура, %	Тис. грн.	Структура, %			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	13350	3,05	13350	2,47	0	0,00	-0,58
Додатковий капітал	1410	10785	2,47	10785	2,00	0	0,00	-0,47
Резервний капітал	1415	7840	1,79	7840	1,45	0	0,00	-0,34
Нерозподілений прибуток	1420	134707	30,82	231110	42,81	96403	71,56	11,99
Усього власний капітал	1495	166682	38,14	263085	48,73	96403	57,84	10,59
Усього довгострокові зобов'язання і забезпечення	1595	62479	14,30	15285	2,83	-47194	-75,54	-11,46
Поточна кредиторська заборгованість:								
за товари, роботи, послуги	1615	38896	8,90	53900	9,98	15004	38,57	1,08
за розрахунками з бюджетом	1620	366	0,08	5106	0,95	4740	1295,08	0,86
за у тому числі з податку на прибуток	1621	0	0,00	4414	0,82	4414		0,82
за розрахунками зі страхування	1625	321	0,07	623	0,12	302	94,08	0,04
за розрахунками з оплати праці	1630	1146	0,26	2153	0,40	1007	87,87	0,14
за одержаними авансами	1635	142	0,03	61	0,01	-81	-57,04	-0,02
за розрахунками з учасниками	1640	78	0,02	3	0,00	-75	-96,15	-0,02
із внутрішніх розрахунків	1645	156744	35,87	166066	30,76	9322	5,95	-5,10
Поточні забезпечення	1660	2874	0,66	4499	0,83	1625	56,54	0,18
Інші поточні зобов'язання	1690	7298	1,67	4056	0,75	-3242	-44,42	-0,92
Усього поточні зобов'язання і забезпечення	1695	207865	47,56	261467	48,43	53602	25,79	0,87
Баланс	1900	437026	100,00	539837	100,00	102811	23,53	0,00

Джерело: власні розрахунки

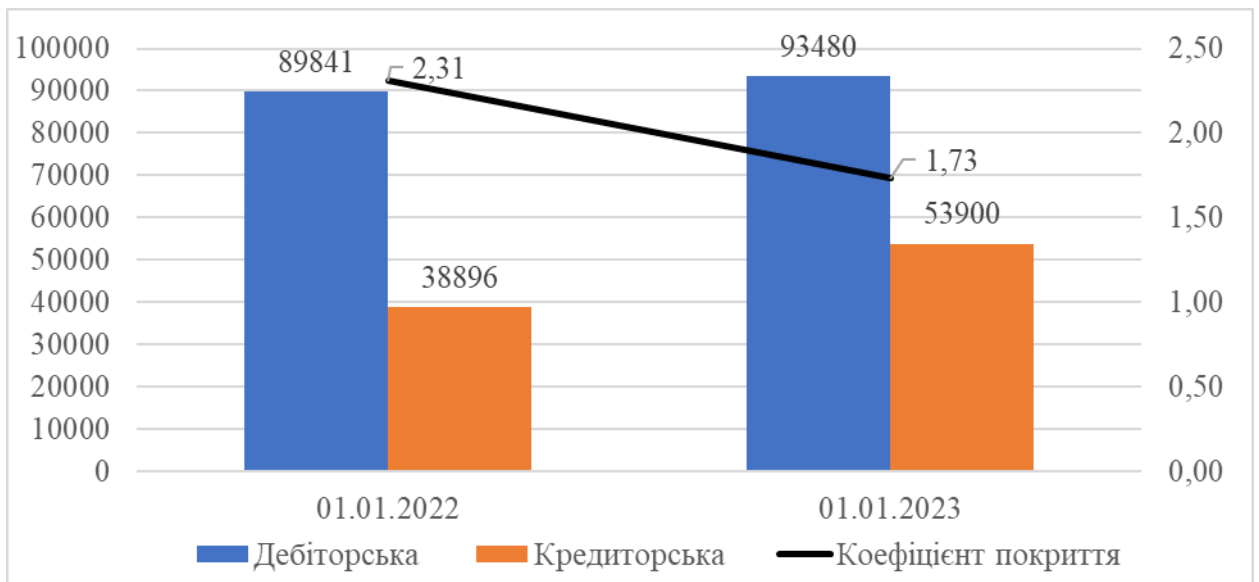

Рис. 2.6 – Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості за товарними операціями

Джерело: власні розрахунки

1. Дата відвантаження – для визначення моменту, коли відбувається передача ризиків та контролю щодо володіння ГП.

2. Опис обставин, які можуть вплинути на визнання доходу від реалізації, такі як умови доставки, можливість повернення товару або умови оплати.

3. Умови визнання доходу - визначення критеріїв, за якими дохід від реалізації ГП буде визнаватися відповідно до принципів МСФЗ або внутрішніх політик підприємства.

4. Підписи посадових осіб, які підтверджують факт відвантаження та визнання доходу, разом з датою відвантаження.

Цей додатковий розділ допоможе уніфікувати та стандартизувати процес визнання доходу від реалізації ГП та забезпечить точність та достовірність в обліку.

Для удосконалення обліково-інформаційної системи підприємства можуть бути використані наступні стратегії та підходи:

1. Використання стандартів МСФЗ щодо обліку собівартості ГП дозволяє підприємству вирішити проблеми, пов'язані з узгодженням

бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами та забезпечити відповідність своєї фінансової звітності міжнародним вимогам.

2. Проведення аналізу та порівняння різних методів обліку собівартості ГП допомагає вибрати оптимальний підхід, який враховує особливості діяльності конкретного підприємства та його бізнес-модель. Аналіз відповідності облікових методів потребам управління підприємством забезпечить прийняття ефективних управлінських рішень та дієве планування виробництва і реалізації ГП.

3. Урахування специфічних особливостей виробництва і конкретних видів продукції для розробки індивідуальних підходів до обліку витрат та визначення собівартості.

Спрощення та вдосконалення обліку процесу реалізації ГП може бути доцільним з метою поліпшення ефективності та точності облікового процесу шляхом:

- зменшення кількості та уніфікації форм облікових реєстрів для скорочення адміністративного навантаження та покращення зрозумілості процесу обліку;

- використання сучасних інформаційних технологій, програмного забезпечення для обліку та управління, що спрощуватиме процес обробки та аналізу інформації;

- використання систем обліку, які забезпечують можливість реєстрації та обробки даних в режимі реального часу, що дозволяє оперативно відстежувати стан запасів, виконання замовлень та інші аспекти реалізації ГП;

- заміна паперових документів електронною документацією, що спрощує процес збереження та обміну інформацією, а також зменшує ризик втрати або пошкодження документів.

Так, система управлінського обліку має бути здатна оперативно реагувати на можливі відхилення основних показників виробництва та реалізації готової продукції (ГП) для ефективного управління динамічною

системою пересування місцями її збереження й обробки. Це дозволяє підприємству забезпечити оптимальний рівень запасів, знизити витрати на утримання запасів та мінімізувати ризики недостачі або переобліку.

Пропонуються такі компоненти, функції, вимоги до функціонування системи управлінського обліку:

- вона має автоматично відстежувати основні показники виробництва та реалізації ГП, такі як обсяги виробництва, запаси на складі, оборотність запасів тощо;

- вона має аналізувати відхилення між фактичними та плановими значеннями показників і виявляти причини цих відхилень, що дозволяє оперативно реагувати на них;

- вона має прогнозувати майбутні потреби і планувати оптимальний рівень запасів на основі аналізу інформації про показники виробництва та реалізації;

- вона має автоматично управляти рівнем запасів, виконуючи функції замовлення, поповнення, перерозподілу тощо;

- вона має надавати звіти та аналізувати ефективність управління запасами, які допомагають у прийнятті стратегічних рішень.

Висновки до розділу 2

1. Узагальнено документальне оформлення операцій із готовою продукцією на ТОВ «Пирятинський сирзавод» в частині обліку сировини та матеріалів, обліку виробництва, обліку готової продукції, обліку реалізації тощо. Ці процеси та документи допомагають забезпечити належний облік господарських операцій на сирзаводі та ведення фінансової звітності відповідно до вимог законодавства та стандартів обліку. Показано, що перехід до НП(С)БО сприяє покращенню фінансового управління та забезпечує більш точне та надійне відображення фінансової стабільності та результативності підприємства. Використання персонального комп'ютера

для бухгалтерського обліку у ТОВ «Пирятинський сирзавод» є ефективним та продуктивним підходом, який сприяє покращенню ефективності та точності обліку.

2. Визначено особливості документального оформлення операцій із готовою продукцією: підготовка до реалізації; прийом замовлень або продаж безпосередньо відповідно до запитів клієнтів; виготовлення та підготовка товару до відправлення; доставка товару; підтримка клієнтів та обробка повернень. Ці етапи можуть бути модифіковані або доповнені залежно від конкретних потреб та особливостей кон'юнктури ринку.

3. Залишки готової продукції відображаються у рядку 1103 розділу II «Оборотні активи» балансу. Протягом 2020-2022 років їх вартість зростає із 14075 тис. грн. до 66795 тис. грн. (на 374,6%), а їх питома вага – із 3,39% до 12,37%. Динаміка готової продукції описується поліноміальним трендом із множинним коефіцієнтом кореляції, що перевищує 0,86.

4. Залишки дебіторської заборгованості за готову продукцію, товари, роботи, послуги відображаються у рядку 1125 розділу II «Оборотні активи» балансу. Протягом 2020-2022 років їх вартість зростає із 62123 тис. грн. до 93480 тис. грн. (на 50,5%), а їх питома вага – із 14,97% до 17,32%. Динаміка дебіторської заборгованості за готову продукцію, товари, роботи, послуги описується лінійним трендом із множинним коефіцієнтом кореляції, що перевищує 0,88 (

5. Протягом 2020-2022 років обсяг виробництва і реалізації готової продукції ТОВ «Пирятинський сирзавод» скоротився: сир твердий – вдвічі, сир плавлений – у 1,7 разів. При цьому відбулися суттєві структурні зрушення. Питома вага сиру твердого протягом 2020-2022 років скоротилася з 50,3% до 15,7%, сиру плавленого – із 21,3% до 8,5%.

6. Оборотноість готової продукції зростає з 12,45 до 16,27 оборотів на рік, а тривалість обороту скоротилася з 29 до 22 днів. Висока оборотноість готової продукції вказує на те, що підприємство ефективно управляє своїм запасом готової продукції та швидко реалізує її. Оборотноість дебіторської

заборгованості за готову продукцію скоротилася з 46,19 до 19,23 оборотів на рік, а тривалість одного обороту зростає з 8 до 19 днів. Уповільнення оборотності свідчить про зниження ефективності у врегулюванні боргів своїх клієнтів, що негативно впливає на ліквідність та фінансовий стан ТОВ «Пирятинський сирзавод».

7. Розроблені напрями удосконалення обліково-інформаційної системи підприємства дозволять підприємству покращити якість бухгалтерського обліку собівартості готової продукції, забезпечити відповідність міжнародним стандартам та забезпечити ефективне управління виробництвом і фінансовими ресурсами.

8. Обґрунтовано комплекс заходів, спрямованих на оптимізацію процесу обліку реалізації ГП, зменшення витрат часу та ресурсів на обробку інформації та забезпечення більш точної та оперативної інформації для управлінських рішень, а саме: спрощення облікових реєстрів, застосування мікропроцесорної техніки, реєстрація та обробка інформації в режимі реального часу, електронна документація.

9. Запропоновано компоненти та функції системи управлінського обліку: моніторинг показників продуктивності, аналіз відхилень та виявлення причин, прогнозування та планування, управління запасами, забезпечення звітності та аналізу: Система повинна надавати звіти та аналізу про ефективність управління запасами, які допомагають у прийнятті стратегічних рішень. Ці компоненти дозволяють забезпечити ефективне управління динамічними процесами виробництва та реалізації ГП і знизити ризики, пов'язані з управлінням запасами та обігом товарно-матеріальних потоків.

ВИСНОВКИ

1. Кінцевий результат діяльності підприємства визначається його впливом на споживачів, ринок та фінансовий успіх, що визначає його місце і роль у бізнес-середовищі. Показники товарної, валової і чистої продукції допомагають оцінити обсяг і результативність виробництва на промислових підприємствах та визначити ефективність їхньої діяльності. Кожен з них має свої особливості і застосовується в залежності від конкретної ситуації та потреб управління. Залишки незавершеного виробництва, вартість сировини, матеріалів і готової продукції є важливими компонентами обчислення як валової, так і товарної продукції на промислових підприємствах. Вони взаємопов'язані і впливають на обсяги та вартість продукції підприємства.

2. Основний процес реалізації готової продукції від її виробництва до придбання покупцем включає два етапи: передача готової продукції, проведення розрахунків. Крім того, можуть бути додаткові етапи, такі як узгодження умов поставки, контроль якості, підготовка необхідної документації тощо. Етап реалізації визначає фінальну фазу господарського циклу, де здійснюється перехід від виробництва до отримання фінансового результату, який є важливим для оцінки ефективності діяльності підприємства.

3. Процес реалізації активів є важливою складовою стратегії управління активами підприємства і може бути використаний для досягнення різноманітних цілей, пов'язаних з фінансовою стійкістю та розвитком бізнесу. Від операцій реалізації готової продукції залежить фінансовий успіх та взаємодія з клієнтами чи споживачами.

4. У бухгалтерському обліку процес реалізації ГП відображається через різні операції, які включаються в облік продажів, виручки, витрат, податків та управління запасами. Облік реалізації ГП включає в себе різноманітні завдання, спрямовані на забезпечення ефективного контролю за процесом продажу та оптимізацію фінансових результатів підприємства.

5. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» встановлюють засади оцінки ГП та розуміння витрат як елементів, що впливають на фінансові результати та фінансовий стан підприємства. Процедури обліку та оцінки доходу від реалізації ГП регламентує НП(С)БО 15 «Дохід». Організація управлінського обліку готової продукції допоможе підприємствам ефективно управляти виробництвом, планувати бюджет і витрати, а також визначати результати своєї діяльності для прийняття стратегічних рішень.

6. Вирішення протиріччя між Податковим Кодексом України і НП(С)БО 16 «Витрати» вимагає компромісного підходу з використанням особливих методів розподілу витрат або застосування додаткових облікових процедур на основі детального аналізу і документації для обґрунтування розподілу витрат та забезпечення відповідності обох нормативних документів.

7. Об'єктом дослідження є ТОВ «Пирятинський сирзавод» - важливе підприємство з великим потенціалом у галузі харчової промисловості. Холдинг «Молочний альянс» надає можливість підприємству спільно використовувати ресурси та отримувати підтримку для розвитку. Основний вид діяльності: 10.51 Перероблення молока, виробництво масла та сиру. Основу основних засобів ТОВ «Пирятинський сирзавод» становлять будівлі та споруди, проте їх частка скоротилася з 55,29% до 41,71%, а машин та обладнання зросла з 40,39% до 55,14%.

8. Узагальнено документальне оформлення операцій із готовою продукцією на ТОВ «Пирятинський сирзавод» в частині обліку сировини та матеріалів, обліку виробництва, обліку готової продукції, обліку реалізації тощо. Ці процеси та документи допомагають забезпечити належний облік господарських операцій на сирзаводі та ведення фінансової звітності відповідно до вимог законодавства та стандартів обліку. Показано, що перехід до НП(С)БО сприяє покращенню фінансового управління та

забезпечує більш точне та надійне відображення фінансової стабільності та результативності підприємства. Використання персонального комп'ютера для бухгалтерського обліку у ТОВ «Пирятинський сирзавод» є ефективним та продуктивним підходом, який сприяє покращенню ефективності та точності обліку.

9. Визначено особливості документального оформлення операцій із готовою продукцією: підготовка до реалізації; прийом замовлень або продаж безпосередньо відповідно до запитів клієнтів; виготовлення та підготовка товару до відправлення; доставка товару; підтримка клієнтів та обробка повернень. Ці етапи можуть бути модифіковані або доповнені залежно від конкретних потреб та особливостей кон'юнктури ринку.

10. Залишки готової продукції відображаються у рядку 1103 розділу II «Оборотні активи» балансу. Протягом 2020-2022 років їх вартість зросла із 14075 тис. грн. до 66795 тис. грн. (на 374,6%), а їх питома вага – із 3,39% до 12,37%. Динаміка готової продукції описується поліноміальним трендом із множинним коефіцієнтом кореляції, що перевищує 0,86.

11. Залишки дебіторської заборгованості за готову продукцію, товари, роботи, послуги відображаються у рядку 1125 розділу II «Оборотні активи» балансу. Протягом 2020-2022 років їх вартість зросла із 62123 тис. грн. до 93480 тис. грн. (на 50,5%), а їх питома вага – із 14,97% до 17,32%. Динаміка дебіторської заборгованості за готову продукцію, товари, роботи, послуги описується лінійним трендом із множинним коефіцієнтом кореляції, що перевищує 0,88 (

12. Протягом 2020-2022 років обсяг виробництва і реалізації готової продукції ТОВ «Пирятинський сирзавод» скоротився: сир твердий – вдвічі, сир плавлений – у 1,7 разів. При цьому відбулися суттєві структурні зрушення. Питома вага сиру твердого протягом 2020-2022 років скоротилася з 50,3% до 15,7%, сиру плавленого – із 21,3% до 8,5%.

13. Оборотність готової продукції зросла з 12,45 до 16,27 оборотів на рік, а тривалість обороту скоротилася з 29 до 22 днів. Висока оборотність

готової продукції вказує на те, що підприємство ефективно управляє своїм запасом готової продукції та швидко реалізує її. Оборотність дебіторської заборгованості за готову продукцію скоротилася з 46,19 до 19,23 оборотів на рік, а тривалість одного обороту зросла з 8 до 19 днів. Уповільнення оборотності свідчить про зниження ефективності у врегулюванні боргів своїх клієнтів, що негативно впливає на ліквідність та фінансовий стан ТОВ «Пирятинський сирзавод».

14. Розроблені напрями удосконалення обліково-інформаційної системи підприємства дозволять підприємству покращити якість бухгалтерського обліку собівартості готової продукції, забезпечити відповідність міжнародним стандартам та забезпечити ефективне управління виробництвом і фінансовими ресурсами.

15. Обґрунтовано комплекс заходів, спрямованих на оптимізацію процесу обліку реалізації ГП, зменшення витрат часу та ресурсів на обробку інформації та забезпечення більш точної та оперативної інформації для управлінських рішень, а саме: спрощення облікових реєстрів, застосування мікропроцесорної техніки, реєстрація та обробка інформації в режимі реального часу, електронна документація.

16. Запропоновано компоненти та функції системи управлінського обліку: моніторинг показників продуктивності, аналіз відхилень та виявлення причин, прогнозування та планування, управління запасами, забезпечення звітності та аналізу: Система повинна надавати звіти та аналізу про ефективність управління запасами, які допомагають у прийнятті стратегічних рішень. Ці компоненти дозволяють забезпечити ефективне управління динамічними процесами виробництва та реалізації ГП і знизити ризики, пов'язані з управлінням запасами та обігом товарно-матеріальних потоків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баланюк І. Ф. , Григорів О. О., Іванюк Т. Л. Організація обліку і контролю готової продукції підприємства. *Інноваційна економіка*. 2020. № 12. С. 157-163.
2. Булкот Г. В. , Осика О. О. Особливості обліку та контролю документального оформлення руху готової продукції в підприємствах, установах, організаціях України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 11. С. 9-14.
3. Візіренко С. В. , Агаркова О. В. Організація обліку процесу реалізації готової продукції. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 24. С. 36-42.
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2023 № 436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15?find=1&text=%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B3#w1_38
5. Гріднєва Д. В. Проблеми теорії і практики обліку готової продукції та її реалізації. *Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія : Економіка і менеджмент*. 2018. № 1. С. 77-87.
6. Дерій В. А., Гуменна-Дерій М. В., Шара Є. Ю., Слесар Т. М. Готова продукція в системі управління матеріальними ресурсами і витратами підприємства: обліково аналітична категорія, класифікація, оцінка та облік. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : Економічні науки. 2023. № 2. С. 141-153.
7. Дерій В. А., Попіна С. Ю. Економічні показники витрат підприємства та собівартості продукції в обліку, статистиці й аналізі. *Облік і фінанси*. 2015. № 2. С. 15-21.
8. Єлісеєва О. К. , Вакульчик О. М. Методологічні аспекти обліку і аудиту готової продукції та її збуту на промисловому підприємстві. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2022. № 1. С. 81-93.
9. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і

організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> .

10. Карпенко О. В., Соболев Г. О. Методика відображення неповної собівартості у системі рахунків бухгалтерського обліку. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки.* 2010. № 5(2). С. 93-97.

11. Касич А. О. , Шара В. І. Понятійний апарат терміну «ГП» як об'єкта бухгалтерського облік. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка.* 2016. Вип. 11. С. 33-36.

12. Лебедик Г. В. Особливості обліку готової продукції та її реалізація на підприємстві. *Економіка і регіон.* 2015. № 5. С. 131-135.

13. Лютова Г. М. , Бондар А. М. Методичні аспекти обліку готової продукції. *Фінансовий простір.* 2017. № 1. С. 68-74.

14. Макурін А. Особливості організації обліку готової продукції з метою удосконалення розрахунку амортизації основних засобів на вуглевидобувних підприємствах. *Науковий вісник [Одеського національного економічного університету].* 2016. № 4. С. 177-190.

15. Маркова Т. Д., Стрепенюк М. М., Римар Г. А. Аспекти обліку розрахунків з покупцями та замовниками за готову продукцію в сучасних умовах. *Економіка харчової промисловості.* 2018. Т. 10, Вип. 1. С. 96-102.

16. Меліхова Т. О. , Феофанова І. В., Лісіна Н. Л. Удосконалення методики аудиту готової продукції для покращення системи обліку на підприємстві. *Інвестиції: практика та досвід.* 2020. № 1. С. 19-26.

17. Метелиця В. М., Коваль Н. І. Проблемні аспекти обліку необоротних та оборотних матеріальних активів у бюджетних установах. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2020. № 3. С. 193-204.

18. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси», Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.mmfm.gov.ua/file/lhik/364245/file/ias-02.pdf>

19. Петришина Н. С. , Перун Р. В. Проблеми обліку готової продукції та її реалізації. *Наука й економіка*. 2014. Вип. 1. С. 49-52.

20. Петришина Н. С., Радзіонова О. О. Готова продукція та особливості її обліку. *Наука й економіка*. 2014. Вип. 1. С. 53-56.

21. Писаренко Т. М. Характеристика діючої методики організації обліку готової продукції. *Економічні науки. Серія : Облік і фінанси*. 2015. Вип. 12(1). С. 230-240.

22. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> .

23. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

24. Подмешальська Ю. В. , Прокопенко А. Ю. Удосконалення обліку та аудит доходів від реалізації готової продукції в умовах використання інформаційних систем та технологій. *Агросвіт*. 2021. № 12. С. 71-81.

25. Приходько М. , Белозерцев В. С., Харакоз Л. В. Документування обліку витрат виробництва готової продукції на промисловому підприємстві. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 2. С. 166-169.

26. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

27. Про затвердження Методичних рекомендацій з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості: Наказ Міністерства промислової політики від 09.07.2007 № 373. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0373581-07#Text>

28. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>

29. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>

30. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>

31. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: Наказ Міністерства фінансів України від 18.10.1999 № 242. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#>

32. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»: Наказ Міністерства фінансів України від 10.08.2000 № 193. URL: <http://surl.li/jhnzd>

33. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Доходи»: Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>

34. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>

35. Про затвердження Методичних рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказом Міністерства фінансів України від 28.03.2013 № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0433201-13>

36. Про затвердження Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 24.05.1995 № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text>

37. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text>

38. Про затвердження форм та Порядку заповнення і подання

податкової звітності з податку на додану вартість: Наказ Міністерства фінансів України від 28.01.2016 № 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0159-16#Tex>

39. Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 2-підприємництво (річна) «Структурне обстеження підприємства»: Наказ Державної служби статистики України від 25.06.2021 № 132. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132832-21#n11>

40. Про затвердження форми Податкової декларації з податку на прибуток підприємств: Наказ Міністерства фінансів України від 20.10.2015 № 897. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1415-15#n20>

41. Про скасування та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів Державної служби статистики України, Міністерства статистики України та Державного комітету статистики України: Наказ Державної служби статистики України від 22.10.2021 № 266. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0266832-21#Text>

42. Рибалко О. М., Ніколаєнко Д. В. Удосконалення обліку готової продукції і її реалізації. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2018. № 2. С. 71-77.

43. Сидоренко О. О. Облік та оподаткування реалізації готової продукції за цінами нижче звичайних цін. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2018. Т. 23, Вип. 8. С. 182-186.

44. Сторожук Т. М. Елементи облікової політики підприємств щодо інших необоротних матеріальних активів. *Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки*. 2018. Вип. 2. С. 79-87.

45. Сухорукова О. Д. , Матюха М. М. Проблематика обліку готової продукції на підприємстві та шляхи її вирішення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2019. № 15(2). С. 35-38.

46. Тарлопов І. О., Шостак Ю. П. Актуальні проблеми організації обліку готової продукції на підприємстві. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 6. С. 35-37.

47. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2023 № 435-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/ru/ed20131011#Text>

48. Шендригоренко М. Т. Актуальні питання обліку та аудиту малоцінних оборотних і необоротних матеріальних активів. *Бізнес-навігатор*. 2018. Вип. 4. С. 185-188.

49. Шендригоренко М. Т., Карченкова О. Л. Актуальні питання обліку інших необоротних матеріальних активів та напрями їх вирішення. *Бізнес-навігатор*. 2019. Вип. 5-2. С. 137-140.